ત્રીજા ધોરણની ધોરણ નોટ.

(જેમાં વાંચનમાળાની બીજી ચોપડીના અર્થ, ડિ-
ક્ટેશન, ગાયકવાડી રાજ્યની સંક્ષિપ્ત ભૂગોળ,
લેખાં, કોષ્ટક ગણિત વગેરેનો સમાવેશ
કરેલો છે.)

સંપાદક

બાલકૃષ્ણ, ગંગાશંકર એન્ડ જીવણલાલની કંપની.

પ્રત ૨૦૦૦ પેટલાદ–ગુજરાત.

આવૃત્તિ પ્રથમ સંવત ૧૯૬૬

અમદાવાદ મધ્યે ખાડીવાળા ભોગીલાલ નારણ-
દાસે પોતાના "નટવર" પ્રિન્ટિંગ
પ્રેસમાં છાપ્યું.

કીંમત બે આના.

॥ श्री मद्रेवती रमणानुजो विजयते तराम् ॥

બીજા ધોરણની નોટ.

બીજી ચોપડીના પાઠના અર્થ.

પાઠ ૧ લો.

મેજ=ટેબલ
મકાન=ઈમારત ઘર
મઘમઘે=ગંધાય, બહેકે
વાસ=ગંધ સુગ, સોડમ
તળાવ=નાનું સરોવર, ફરતી જમીન ને વચ્ચે પાણી હોયતે
મીઠું=સારૂં, પીવા લાયક
પાધર=ગામ બહારનો નજીકનો ભાગ
ધર્મશાળા=મુસાફરને રહેવાની ભાડા વગરની જગ્યા
વટેમાર્ગુ=મુસાફર, રસ્તે જનાર માણસ
ઉડાડવા=મટાડવા, ઓછી કરવા
ઘોર=ભયંકર, બિહામણું બીક લાગે તેવું
ગગન=આકાશ, વાદળ
તારા=ચાંદરણાં
ઝગઝગે=ચળકે
ઉજાસ=પ્રકાશ, તેજ, અજવાળું
પૃથ્વી=જમીન, ધરતી
સરજ્યા=બનાવ્યા, પેદા કર્યા
સઘળું=બધું
કળાતું=જણાતું, ઓળખાતું, સમજવામાં આવતું
દયાળુ=કૃપાળુ, કરુણાળુ
હોશિયાર=ચંચળ, બહાદુર, ચાલાક
પાડ=આભાર, ગુણ, ઉપકાર
ઉપકાર=બદલો, ગુણ, આભાર
યાદ=સંભારવું.
દરરોજ=હમેશાં, નિત્ય, રોજ
ભક્તિ=સ્તુતિ, સેવા, પ્રાર્થના

પાઠ ૩ જો.

વરસ=બાર મહીના
ઋતુ=મોસમ, રત

મહિનો=૩૦ દિવસ
દિવાળી=આસો વદી અમાસનો દિવસ
તહેવાર=પર્વના દિવસ
પતંગ=કનકવાથી નાનો
ઉતરાણ=મકર સંક્રાંત
શિઆળો=ટાઢની ઋતુ
ગરમ=હુંફાળા
કપડાં=લુગડાં
હોળી=ફાગણ સુદ પૂનમનો હિંદુઓનો તહેવાર
ઉનાળો=તાપની ઋતુ
સુદ=અજવાળીઉં
વદ=અંધારીઉં
પખવાડીઉં=પંદર દહાડા
તિથિ=દિવસ
અમાસ=મહીનાનો છેલ્લો દહાડો
ગણે=હિસાબે, ગણતરીએ
ઝીણા=પાતળા
વસ્ત્ર=લુગડાં, કપડાં
પંખા=વીંઝણા
વાપરે=ઉપયોગમાં લે
શિખંડ=દહીંનો ખાવા માટે બનાવે છે તે
ચોમાસુ=વરસાદની રતુ
ભીંજે=ભીંજાય, મોટાં થાય

બળેવ=બ્રાહ્મણોને જનોઈ પહેરવાનો દહાડો, શ્રાવણ સુદ પૂનમ
દશેરા=આસો સુદ દશમ
પર્વ=તહેવાર, ટાણું
ઠીક=સારા

પાઠ ૪ થો.

મેળો=ઘણા માણસો અને ગાડી ઘોડા વગેરેની ઠઠ મળવી તે
ગોકળઆઠમ=જન્માષ્ટમી, કૃષ્ણભગવાનના જન્મનો દિવસ
ધોયેલા=સાફ, મેલ વિનાના
કડકડતાં=અક્કડ, ઈસ્તરી કરેલાં
રસ્તે=માર્ગે
ભાઈબંધ=દોસ્ત, ગોઠીઆ, સોબતી
એકઠાં=ભેગાં
બજાર=ચૌટું
ઠઠ=મેદની, ટોળી, ભીડ
વછુટા=છૂટા, નોંખા
તરફ=બાજુ
હારબંધ=હારદોર એક લાઈનમાં

છેડે=બાજુ
દુકાન=હાટ, માલ વેચવાનું ઠેકાણું
કંસાર=તાંબા પીતળનાં વાસણ બનાવનાર
જુદીજુદી=નોંખીનોંખી
સુખડીઆ=મીઠાઈ બનાવનાર
મીઠાઈ=બરફી, પેંડા વગેરે ગળપણવાળી ચીજો
ખડકેલી=ગોઠવેલી
ખરાદી=સંઘાડીઆ
લક્કડ=લાકડાં
સામાન=ચીજ, વસ્તુ, જણસ
પલંગ=ચાર પાયાનો મોટો ઢોલીઓ
કોચ=સુવા બેસવાને ઓઠીંગણવાળો કપડું જડેલો બાંક
પારણું=હીંડોળા જેવું ઘોડીઉં
રમકડાં=રમવાની જણસો
પુષ્કળ=ઘણાં, બહુ
કાપડીઆ=દોશીવાણીઆ, લુગડાં વેચનાર
ભાતભાતનું=નવ્હતરે-

હનું, જાતજાતનું
સુતરાઉ=સુતરનું બનાવેલું
રેશમી=રેશમનું બનાવેલું
ઊનનું=ઘેટાના વાળનું બનાવેલું
શણ=એક જાતના છોડની છાલનું કાપડ બને છે તે
સરૈયા=અત્તર સુગંધી તેલ વગેરે વેચનાર
બહેકબહેક=સુગંધીદાર
હાંડી=પહોળા મોઢાનું દીવો મૂકવાનું કાચનું વાસણ
આરસા=દર્પણ, અરીસો, ચાટલું
લીલો=તાજો
મેવો=બદામ, ચારોળી, પસ્તાં, અંજીર, વગેરે
સંતરાં=મીઠા લીંબુની એક જાત
મીઠો=ગળ્યો
ચોગાન=મેદાન, ખુલ્લી જગ્યા
મદારીઓ=ખેલ કરનાર તમાસગીર
ખેલ=રમત, તમાસો
સિપાઈ=પગે ચાલનાર,
ચોકીવાળા
સવારો=ઘોડ પર બેસી ફરનાર ચોકીવાળા
ફુદડી ફરવી=ગોળાકારમાં ફરવું તે
રાજીરાજી=ખુશીખુશી
કૂદતાં=કૂદકા મારતી
ગીત=ગાયન, ગાણાં
હરખ=આનંદ, હોશ
માય=સમાય

પાઠ ૫ મો.

નઠારીસોબત=ખરાબ સંગત, દોસ્તી
પાસે=નજીક, ઢુંકડી, થડમાં
મજા=ગમત, લહેર
શેખી=ખોટી બડાઈ
પારકાં=બીજાનાં, પરાય
આખરે=છેવટે, અંતે
સમજાવી=ફોસલાવી
ઝાંપો=વાડી બંધ કરવાનું અને જવાઆવવાનું કાંટા પાથરી બારણા જેવું કરેલું હોય છે તે
અંદર=માંહે
આઘો=દૂર
ખાસાં=મજાનાં, સારાં
નિશાન=તાક
તાકી=જોઈ, ધારી
ઢગલેઢગલા=ઘણાં
તૂટી પડે=નીચે પડે
ઘાટ=ઉપાય, વિચાર, લાગ, વેતરણ
રાશ=સુતરનું દોરડું
ફક્કડ=સરસ
પછવાડે=વાંસે, પાછળ, પૂઠે
રખવાળ=સાચવનાર
સજ્જડ=જોરભેર
ઝપાટો=સપાટો, ઘા
થડ=ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ
અથડાયું=ભટકાયું, અફળાયું
ચકરી=તમર, ફેર, ભમરી
ભોંય=જમીન
લોહી લોહાણું=લોહીથી ખરડાએલું
નાસતો=ભાગતો
પકડ્યો=ઝાલ્યો
લપડાક=લાપટો, તમાચો, ધોલ
બચ્યો=ઉગર્યો
જીવ લઈને નાઠો=ઘણું જ દોડ્યો
બાજુએ=પડખે

માલમપડશે=દેખાશે
ચોડી=મારી
રડતો રડતો=રોતો રોતો
નઠારા=ખરાબ, દુર્ગુણી
ફળ=ફાયદો, લાભ
અસર=પાસ

પાઠ ૬ ઠો.

રખડેલ=ભટકેલ
શેઠ=ગૃહસ્થ માણસ
શેઠાણી=શેઠની વહુ, સ્ત્રી
વયે=ઉમરે
આનંદ=હરખ, ઉમંગ
પારજ રહ્યો નહિ=બ
ેજ થયો, હદ
રહી નહિ
વધાઇ=સારી ખુશાલી,
વધામણી, ખુશખબર
ઓવારણાં=દુઃખડાં
(કાઠીઆવાડી)
કોઇ પગલું=કેબાની ત-
રફથી પગલું બાં-
ધવામાં આવે છે તે
લાડકવાયો=ઓશો, લા-
ડકો, ખોટનો છોકરો
ભેટ=પહેરામણી
લાડીલો=લાડકવાયો,
લાડીલો
ઉછરવા—મોટા થવા

કુટેવ=નઠારાં લક્ષણ, ખ
રાબ આદત, કુછંદ
પોળ=શેરી
અટકચાળાં=અડપલાં,
અળવીતરાં
લડાઇ=વઢવાડ, કજીયો
ઈલાજ=ઉપાય
વંઠી=બગડી, ખરાબ
થઇ
સીધું=સવળું, સારી
રીતે
ગમ્યુ=ઠીક લાગ્યું,
પસંદ પડયું
છોડી=મૂકી
બહાને=નામે
રઝળતો=રખડતો
ટોળું=ઘણો જથ્થો,
મસ્તી=તોફાન
લાતાલાતી=પાછલે પ-
ગેથી પાટુ મારવી તે
લાત=પાટુ
ઉતરી ગયો=સાંધામાંથી
ખસી ગયો

તમર=ચક્કર, ફેર
બેંકડો=મોટો સાદ
ઓળખીતા=જાણીતા
હાડવૈદ=હાડકું ચડાવ-
નાર માણસ
ખદખદતો=ઉનોઉનો

લેપ=ખરડ, વાટેલી દ-
વા ચોપડવી તે
ઓસડવેસડ=દવા ને તે-
ના ઉપાય
વલે=હાલ, દશા, સ્થિતિ
ખો=ટેવ, આદત, છંદ
ભલી=વિસરી
શિખામણ=બોધ, સ-
મજણ
સુધરીગયો=સારો થયો,
નઠારી ટેવો છોડી
દીધી

પાઠ ૭ મો.

જક્કી=હઠીલું, કોઇની
શિખામણ માને નહિ
તેવું, પોતાની મરજી
પ્રમાણે ચાલનાર
રબારી=ગાયો-ભેંસો-
બકરાં વગેરે ઢોર
ચારનાર
વાછરડાં=ગાયનાં બચ્ચાં
પાડાં=ભેંસનાં બચ્ચાં
લવારાં=બકરીનાં બચ્ચાં
ગાડર=ઘેટીનાં બચ્ચાં
નીરતો=નાંખતો
માંદું=આજારી, બીમાર
ખાંધે=ખભે
તાજો ચારો=લીલો ચા-

રો, તરતનો ઉભેલો
ચગવવા=ખવરાવવા
ખેતર=અનાજ પાકે છે તે જગ્યો
ચોક=ઘેટાં બકરાં રાખવાનો વાડો
વાંસળી=મોરલી વાંસની સાર પાડેલી પોલી નળી, જે વગાડવામાં આવે છે તે
પાવો=લાકડાનું સાર પાડેલું મોઢેથી વગાડવાનું વાજુ
હુંફ=ગરમી
જતન=સંભાળ, બરદાસ, રક્ષણ, સાચવણ, ખબર.
ઉચી ગયાં=વચકી ગયાં દુધ દેતાં બંધ થઈ ગયાં
બાગે=બાગમાં
જાળવતો=સાચવતો
વીઆય=જણે, બચ્ચાં અવતરે
ધણી=માલીક
સાચવણ=બરદાસ
બદલે=સાટે, બદલામાં
તકરાર=ટંટો, કજીઓ, વઢવાડ
ચાકરી=બરદાસ
બાબત=અમુક વાત
શિકારી=શિકાર કરનાર
પ્રાણીઓ=જાનવર
અજાણ્યું=પરાયું પારકું
અભાગીઉં=કમનશીબ વાળું, અકરમી

પાઠ ૮ મો.

કેદ થઈ રહેવું=તાબામાં બંધનમાં રહેવું
ગમતું=ગોઠતું સારૂં લાગતું, ઠીક લાગતું
ગોંધતો=વાડામાં બંધનમાં રાખતો, પૂરતો
જરા=બીલકુલ
ચેન=સુખ, મજા
બંદીખાનાં=કેદખાનાં
ચાંદની=ચંદ્રમાનું અજવાળું
છુટું=મોકળું, એકલું
ખેલવું=રમવું
સારૂં લાગે=ગમે
ઠરેલ=શાંત પ્રકૃતિના,
અનુભવી=જાણેલો
નાદાન=મૂર્ખ, ઓછી અક્કલવાળું
સંભાળ=ખબર
ભલો=સારો
સપડાઈ=ઝંપલાઈ, પકડાઈ
સમજાવ્યું સમજે=મનાવ્યું માને
જક=મમત, હઠ, જીકર
લાગ=તક, વખત
ફાવ્યો=આવ્યો, મળ્યો
સટકી=ભાગી, નાશી
નાચવા=કૂદવા
કોતર=ગુફા, બખોલ
તરાપ=ફાળ, છલંગ, તલપ, કુદકો
બોડ=બખોલ, ગુફા
તાજું=તરતનું
ફાડી=ચીરી, મારી
કમોતે=વગર મોતે, મોત વિના, સાપ કરડવા વગેરેથી થએલા મોતને કમોત કહે છે.

પાઠ ૯ મો.

રિસાળ=રીસાઈ જાય તેવો
સહેજસહેજમાં=નજીવી બાબતમાં, માલ વગરની વાતમાં, જરાતરાવાતમાં
રીસ=ગુસ્સો, મિજાજ
છેડો=અંત, આરો,

પાર
ભાગ્યે=જવલ્લે જોગ જોગે
આડોશીપાડોશી=ઘર પાસે રહેનાર
બને=મળતીઆશ આવે, હળીમળીને રહે
ભાઈભાંડુ=ભાઈબેન
કંસાર=લાપસી
જમણ=જમવાનું
પચવા=પાચન થવા
ભારે=ઝટ પચે નહિ તેવું
માંદા=આજારી, બિમાર
ઓછું=થોડું
ગમ્યું=ગોઠ્યું
ઊંહઊંહ=ઊંકારા, અંહ
અંધારા=અજવાળું ન આવે તેવા
ચીસ=રાડ, બુમ
ટેવ=આદત
નકામો=અમથો, ખાલી ફોકટ
ઢોંગ=ફેલ, ચાળા, તુત
પાંસે=કને, આગળ
વેદના=દુઃખ, પીડા
ભોગવવી=ખમવી
સુદલ=બીલકુલ,જરાપણ
ચેન=મજા
ખોટું=ભાડું

પસ્તાયો=દિલગીર થયો
નડે=આડી આવ, હેરાન કરે, દુઃખ દે
તપાસીજોયું=ખાત્રી કરી
તૈયાર=હાજર

પાઠ ૧૧ મો.

ચકનિહલુ=એક જાતની રમત
કચ્છ=લંગોટ, કછોટા
બીડી=માર્ગ, વાળા
હારે=હાર, ઓળો
સાથ=સંઘોડ, સાથી
વડા=મોટા
ગઢ=કિલ્લો
હુમલો=હલ્લો, ચડાઈ
આસપાસ=આજુબાજુ
શરૂ=ચાલુ
આશરે=અનુમાન
અંતે=છેટે
પકડવા=ઝાલવા
ચક્કરમાં=કુંડાળામાં, ગોળાકારમાં
દોડાદોડ=નાસાનાસ
ઘુમી=ફરી
દાવ=લાગ
સાથી=સોબતી
ધીમેધીમે=હળવે હળવે
પેંતરા=યુક્તિથી પગ

ભરવા તે
ગજ=બાજુ. તરફ
નજર=આંખ, દ્રષ્ટી
ફેંકી=ફેરવી, જોઈ
મેર=બાજુ તરફ
પૂરજોરથી=ઘણાબળથી
દોડ=ઉતાવળી ચાલ
ભૂલથાપ=ભૂલવણી, સરત ચૂક
ટપોટપ=એક પછી એક, ઝડપોઝડપ, ઝપોઝપ
પુરો=ખલાસ
અંતે=છેવટે, આખરે
બહાદુરી=હુંશિયારી
શાબાશ=વાહવાહ, ધન્ય

પાઠ ૧૨ મો.

દૃઢમનવાળો=પાકી છાતીનો, ખરી હિમતવાળો
છુટ્ટી=રજા
પાદરે=ગામ બહાર, ભાગોળે
ગેડીદડા=દડો અને તેને ફેંકવાની લાકડી
રજાવિના=કહ્યા વગર, હુકમ વગર
છોડાય=મુકાય
ડગલું=પગલું

પીતરાઈ=કુટુંબી
ખરેખરો=ઘણો સારો
રંગ=મજા
જામ્યો=મચ્યો
અત્યારે=હમણાં
ધુળ=કાંઈ નહિ
વચન=કોલ, વેણ
થોભ=અટક, સબુરકર
ખાતરી=પતીત
લાચાર=દીલગીર
મન=હોંશ
સુનું=એકલું, ખાલી, માણસ વગરનું
રસ્તો=ઉપાય, ઈલાજ
ઝટ=તરત, જલદી
સિવય=વિના, વગર
મોંફેરવી=મોં ચડાવી
પીડા=દુઃખ
મરજી=ઈચ્છા
ડગવા=ફગવા, ફરી જવા

પાઠ ૧૩ મો.

ભણગણતી=ભણભણતી
કુટુંબ=વંશ ઓલાદ
પાંખ=ઉડવાનું સાધન
મીઠું મીઠું=સારૂં સારૂં
ભાવે=ગમે
છંછેડે=ભડકાવે, ચીડવે, કાયર કરે, દુઃખ દે
ડંખી=ચટકાભરી
ચાહે=ઈચ્છે
પીઠ=વાંસો
ચકચકે=ચળકે, ઝગારા મારે
ઘાટ=આકાર, રૂપ, ડોળ
સુંદર=રળીયામણો, શોભિતો
સંભાળ=ખરદાસ, ખબર
મુલક=દેશ
સોહામણી=રૂપાળી
ફુટડા=શોભનિક, સ્વરૂપવાન, રૂપાળા
ભભકાદાર=ઠાઠવાળા
કશા=કંઈપણ
કામ=ઉપયોગ, ખપ
ઉલટ=સામા, અવળા
માલમત્તા=રાચરચીલું
કરડીગર=કાણા પાડી
દુભવો=મન દુઃખીકરો
વલે=દશા, હાલ
સ્વાદે=મીઠાશે, લહેજતે
નવાઈ=અચંબો, અચરજ
વહાલા=પ્યારા
નડી=કનડી
બુરૂં=નઠારૂં
ડાહ્યા=સમજુ
પેઠે=મોડે, માફક
ઉપયોગ=કામ, ખપ
બગાડ=નુકશાન

પાઠ ૧૪ મો.

મોસાળ=માના બાપનું ઘર, મામાનું ઘર
મોળાઇભાઇ=મામાનો દીકરો
ધાન્ય=અનાજ
આંખ ટાઢી થઇ=મીઠી નજર થઈ, સંતોષ વળ્યો, ઠંડક થઈ
અંગેઠા=સોની લોકો વગેરે દેવતા રાખે છે તેને અંગેઠી કહે છે
પોંક=જુવાર બાજરી, ઘઉં વગેરેના કણસલાંને દેવતામાં સેકી દાણા કાઢે છે તે
ચટણી=આદુ, કોથમી, મરચાં વગેરે કચરીને બનાવે છે તે
મોજમજા=ગમત, આનંદ, લેર
પુતળાં=રમકડાં
ભાણાભાઇ=બેનનો દીકરો
સરખાં=બરાબર
હરખાયો=ખુશી થયો
તલપી=ટાંપી, તૈયાર થઇ

ઉલટભેર=હોંશભેર
ઠેસ=ઠેબું
એકઠા=ભેગા
હસી=રાજી થઈ
પસ્તાયો=દીલગીર થયો
ભૂલ=ચૂક
ફુટયું=ભાંગ્યું
વાંક=ગુનો
સાજું=ફુટયા વગરનું
વિચાર=મનસુબો
સમજ=ડહાપણ
હરખ=હોંસ, આનંદ
દાબ્યો=ચાંપ્યો
નકામી=માલ વગરની, અમથી
ઉતાવળ=ઝડપ

પાઠ ૧૫ મો.

ઢીંગલી=નાની પુતળી
તકતો=અરિસો ખાપ
ઝુંટ=ઝડપ
ભાંગી=ફુટી
સરી=લપસી, નીકળી
બરડ=ઝટ ભાંગે તેવા
ખેંચતાણ=તાણાતાણ, ખેંચાખેંચ
કાયર=હેરાન, દુઃખી
પજવે=કનડે, ચીડવે
વેળાસર=વખતસર
શણગારવી=શોભાવવી ઘરેણાંલુગડાં પહેરાવવા
બેનપણીઓ=સખીઓ, સહીઓ
ફુટીબદામ=ઘણીજ નજીવી કિમત
ઉપજે=આવે, નીપજે
સરસ=સારૂં
સહીઅરો=ગોઠણો, બેનપણીઓ
ગીત=ગાણાં
વિવાહ=લગ્ન
કટ્ટા=અણબનાવ, બે છોકરાંની ભાઇબંધી છુટી પડે છે તેને કટ્ટા કહે છે
સંતાપ=દુઃખદે, પજવે
હળીમળી=સંપસંપી

પાઠ ૧૬ મો.

બાળ=બાળક
રામચંદ્રજી=અયોધ્યાના રાજા દશરથના કુંવર
પૂનમ=અજવાળીઆનો છેલ્લો દિવસ, ચંદ્રમા પુરો દેખાય તે દિવસ
ધર્યા=લાંબા કર્યા
રડવા=રોવા
માજી=મા
ગભરાટ=ગભરામણ, અકળામણ, ઉચાટ
છેવટે=આખરે
ફેરવવા=બદલવા
ફાંફાં=વલખાં. નકામી મહેનત, ગોથાં
ગણકાર્યું=માન્યું
સર્વે=બધાં
ડસકાં=રોતાં રોતાં આંચકા ખાવા તે
રોણું=રૂદન, રોવાનું તોફાન
જારી=ચાલુ
રડપર=રોવાપર
ગોદ=બાથ, સોડ
મધુર=સારૂં, મીઠું
હાલરડું=નાના બાળકને ઉંઘાડવા માટે ગીત ગાય છે તે
ઝોડઝપટ=નજર, વળગાડ,મૂઠચોટનોઝપાટો
ધંતરમંતર=મંતરજંતર
જંત્ર=કાગળમાં લખીને આપે છે
ધીમા=શાંત ધીમાં
વળ્યું=ફાવ્યું
પ્રધાન=મુખ્ય કારભારી, દીવાન, વજીર
ઠેકાણે=મુકામે

પાઠ ૧૭ મો.

વગરવિચાર્યું=વિચાર વગરનું, સાહસ
જોડું=બે માણસ, સ્ત્રી પુરૂષનું જોડકું
ધણીધણીઆણી=સ્ત્રી પુરૂષ, નરનારી, વરવહુ, ભાયડો બાયડી
પહેલા=અગાઉ, મોર
પરવાર=પાર પાડી, ફારગત થઈ, આટોપી
વિદ્યાર્થી=ભણવા આવનાર નિશાળીઆ
કથા=ધર્મનીવાત હકીકત
ગુજરાન=પોષણ, ગુજારો
પેરે=મોળે
ઓછુંઆવતું=દીલગીરી આવતી, માઠું લાગતું, મન કચવાતું
ધણી=સ્વામી, વર, પતિ, કંથ, નાથ
પાપ=અપરાધ, ખોટાં કામ
આધાર=ભરૂસો, વિશ્વાસ, આકીન
સારૂં=ભલું, કલ્યાણ
આંગણું=ચોક
તરફડતું=આળોટતું, તરફડીયા ખાતું
ઉછેરી=ખવરાવીપીવરાવી
મહેર=દયા, કૃપા, મેહેરબાની
જન્મથયો=અવતર્યો
ફળ=લાભ, ફાયદો
સોંપી=કબજે કરી
ગુસ્સો=ક્રોધ, કાળ, રીસ
ભાંગીતૂટી બોલી=પુરૂં સમજાય નહિ તેવી બોલી
પસ્તાઇ=દીલગીર થઈ
મૂર્ખ=સમજણ વગરની
અભાગણી=ભાગ્યહીણ, નશીબ વગરની
બચાવનાર=ઉગારનાર
જીવ=પ્રાણ
વળે=કામ આવે, થાય

પાઠ ૧૮ મો.

હોંશિઆર=ચાલાક
સંદેશો=સમાચાર
ખોડંગતો=લંગડાતો
માયાળુ=પ્રીતિવાળો, હેતાળુ
મદદ=સહાય, આશરો
સઘળાં=બધાં
પાળ્યો=ઉછેર્યો
ગરમ=ઉનું
હુંફાળુ=ગરમી આવે એવું, ગરમ
પરાળ=ડાંગરનું ઘાસ
છાપું=દેશાવરથી સમાચાર આપનારૂં પત્ર
નોકર=ચાકર
બદલે=સાટે
પસંદ કરી=માની, કબુલ કરી
શાબાશી=ધન્યવાદ
ગોઠવણ=સગવડ, બંદોબસ્ત
ગાર્ડ=ગાડીમાં તપાસ રાખનાર, ચોકીદાર
શિરનામું=ઠેકાણું
સ્ટેશન=રેલગાડી ઉભી રહેવાનું ઠેકાણું
જુદો=જુદો, નાખો
નીમેલા=નક્કી કરેલા ઠરાવેલા, મુકરર કરેલા
ખડખડાટ=અવાજ
અવાજ=સાદ
દૂર=છેટે
ડરતો=બીતો
નજીક=ઢુંકડી, પાસે, ઘડમાં
ઠરાવ=નક્કી કરવું તે, ગોઠવણ
કેળવ્યો=શીખવ્યું, કેળ-

વળી આપી
ઝપાટાબંધ=જોસભેર
ધણી=શેઠ, માલિક
ખબરદાર=હુંશિઆર

પાઠ ૧૯ મો.

રીતસર=નિયમસર, ધારા પ્રમાણે
ઠરાવ=કરાર, નિશ્ચય
પ્રમાણે=રીતે
વારો=દાવ
બિચારો=કંગાળ, ગરીબ
જાતે=પંડે
ઉમદું=સારું
તોફાની=મસ્તીખોર
ખસેડી=આઘી કરી, કાઢી
માથું માર્યું=હિંમત ચલાવી
ઢીમણું=ચામડીનું સૂજવું
ખરૂં=સાચું
છાતીવાળો=હિમતવાળો
કને=પાસે
ધરાયો=સંતોષાયો
વેગળા=છેટા, આઘા
બગી=ઘોડાગાડી
પેટભર=ધરાતા સુધી

પાઠ ૨૦ મો.

રૈયત=પ્રજા, વસતી
ખંત=કાળજી, ચીવટ
દરબાર=રાજકચેરી
દેખાવડો=ફુટડો, શોભિતો, રૂપાળો
સુબા=સરદાર
નિમણુંક=ગોઠવણ, નિમોગ
હુકમ=આજ્ઞા
ખાસ=ખાનગી, અલાયદા
શાહજાદા=પાદશાહના કુંવર
શાહજાદીઓ=કુંવરીઓ
ચિત્રામણ=ચિત્ર
રમતગમત=મોજમજા
તહેનાતમાં=હજુરમાં, ખીજમતમાં, પાસે
હાજરથયો=આવ્યો
છોકરવાદી=નાદાની, મૂર્ખાઈ
કારણ=મતલબ
ફરમાવશે=કહેશે
સમજુતી=શિખામણ, સમજણ
મોંએ ચઢેલો=જ્યારે ઓળખીતો, જેમ પોતાના મનમાં આવે તેમ વિચાર કર્યા વગર મોંપર તરત કહી દે તેવો
અરજ=વિનંતિ
નામદાર=નામિચો પ્રખ્યાત, જાણીતો
ફરજંદો=દીકરા, દીકરીઓ, બચ્ચાં, છોકરાં
લાડ=વહાલ, હેત, કોડ
ઉછરે=મોટાં થાય
અલ્લા=ખુદા, પરમેશ્વર
દેખાવડાં=ફુટડાં, શોભિત, રૂપાળાં
ખેલતો=રમતો
ગુનો=વાંક
માફ=ક્ષમા
દીલ=મન
વહાલ=પ્યાર, હેત
બદલાઈ=ફેરવાઈ
ઓહ્દો=મોટી જગ્યા
નીમ્યો=ગોઠવ્યો, નોકરી આપી
સરખા=જેવા
કઠણહૃદયાનો=દયા વિનાનો, પ્યાર વિનાનો
રદ કરૂં છું=કાઢી નાંખું છું, બંધ કરૂં છું. કબુલ કરતો નથી

પાઠ ૨૧ મો.

આંધળો=બે આંખે દેખી શકે નહિ તેવો
લંગડો=લૂલો
ટેકાટળીઆવાળી=ખાડા ટેકરાવાળી, ઉંચા નીચી, ખડબચડી
ઠોકે=અફાળે, પછાડે
રસ્તો=માર્ગ
જડે=હાથ આવે, માલૂમ પડે
ગભરાયો=મુંઝાયો, અકળાયો
સાંજ=સૂર્ય આથમવાનો વખત
માળા=પક્ષીને રહેવાના ઘર
વળે=જાય
આસપાસ=આજુબાજુ
કોહલા=શિયાળ
વાઘવરૂ=ફાડી ખાનાર જનાવર
હમણાં=અબઘડી, અચાનક
બસાત
ખોંખારો=અવાજ
આડેરસ્તે=અવળેરસ્તે, અજાણે રસ્તે
દુવા=સારી આશીષ, આશીર્વાદ

સારી લાગી=ગમી, પસંદ પડી
ઘોરી=મોટા, ચરિયામ
લાભ=ફાયદો

પાઠ ૨૨ મો.

પકડાયો=ઓળો
બાગોળ=ગામ બહાર
ઘોભીશ=અટકીશ, ખોટી થઇશ
ભામપડાવવા=લઇ લેવા, ખુંચી લેવા
પાર=કિનારો,કાંઠો આરો
પુલ=નદીપરથી જવાને બ ધેલો માર્ગ
થાક=વિસામો, આરામ
અદેખો=બીજાનું સારૂં જોઈ બળનાર, દ્વેષી ખારીલો
લોભી=લાલચુ
પડાવી=ફોસલાવી
તળીએ=નીચે
ખોળ=તપાસ, શોધ
પડાવી=છીનાવી, ઝુંટવી
દાનત=નિષ્ઠા, મન
ગુમાવ્યું=ખોયું
તાકે=ઇચ્છે, ધારે, વિચારે

પાઠ ૨૩ મો.

ઠગ=ધુતારા, લુચ્ચા
ખરીદકર્યું=વેચાતું લીધું
વાટ=માર્ગ, રસ્તો
વિચાર=મનસુબો,ધારણા
અગરજ=નવાઈ
હડખાયેલા=હડખવા ચાલેલા, વાયડા
ગણકારતાં=માનતાં
પેઠે=માફક
સંદેહ=શક,વહેમ,શંકા
બદલે=સાટે
રખે=કદાચ
દરકાર=પરવા જરૂર
ઠાવકું=બરાબર, ઠીક
વગરમોતે=કમોતે, મોત વગર
ખામી=કચાશ ખોડ,કસૂર
અભડાયો=આમ ડછેટ લાગેલી
ખુલ્લું=ઉઘાડું

પાઠ ૨૪ મો.

ચોરી=બીજાનો માલ છાનો લેવો તે
ગોળમટોળ=બરાબર, ગોળ
ચટાપટા=લીટા

છાનોમાનો=ચુપચુપ, પૂછ્યા વગર
છીનવી=પડાવી, ઝુટાવી
સજા=શિક્ષા
ભૂલીશ=ચૂકીશ, વીસરીશ

પાઠ ૨૬ મો.

છેયેછોકરેભરપુર=ઘણા બાળબચ્ચાવાળો
પૈસેટકેખાલી=પૈસા વગરનો, ધન વગરનો, ગરીબ, નિર્ધન
બગડતીગઈ=વધારે ગરીબ થતો ગયો
માલમ=ખબર
ખુબસુરત=ફુટડો, રૂપાળો, શોભિતો, સુંદર
ઉમદા=કિમતી
હેત=વહાલ, પ્યાર, માયા
દેશાવર=પરદેશ, બીજેદેશ
પસંદકીધો=ગમ્યો
જીવચાલતો=મન થતું
કપરા=આકરા, ભારે, કઠણ, સખત
લાચાર=ગરીબ
મૂલ=કિમત
ઠરાવ કર્યો=નકી કર્યું
મુકામે=ઠેકાણે, ઉતારે
મનમાનેનહિ=જીવ ચાલે નહિ
હૈયું ભરાઈ આવ્યું=મનમાં ખોટું લાગવાથી દીલગીર થયો કાંઇ બોલી શકાયું નહિ, રોયા જેવો થઈ ગયો
પંપાળતા=હાથ ફેરવતા
પરદેશી=બીજા દેશનો રહેવાસી
ચાકરી=બરદાશ
આંખ આગળથી જાય=આઘો, છેટો, દૂરજાય
પરવડે=પોસાય, પાલવે
ફેંકી=નાંખી

પાઠ ૨૭ મો.

ઝરો=પાણીનો વહેળો
બરાવ=ઠાઠ, જથ્થો
આંખ=નજર
પાતળા=દુબળા
નારાજ=નાખુશ
બડબડવા=બકવા, હોઠ હલાવી મનમાં બકવું તે
લજવ્યું=શરમાવ્યું
સુંદર=શોભીતું
લલકારવું=લલકારાથી બોલવું, કીકીઆરી કરવી
ચમકી=ધબકી, બીની, ચોંકી
નાઠું=ભાગ્યું
છલંગ=ફાળ
ઝટવાર=થોડો વખત
પારધી=શિકારી
કેડો=પુઠ, છેડો
વટાવી=ઓળંગી
ચોપાસ=ચારે બાજુ
ફેલાએલી=પથરાએલી
વળ્યું=ફાવ્યું, કામ આવ્યું
વખોડતું=ધિક્કારતું, અવગણના કરતું
સંકટ=દુ:ખ
બચાવ્યું=જીવાડયું, ઉગાર્યું
મોહીપડયું=રાજી થયું, લલચાઈ રહ્યું, રાચી રહ્યું
ફસાવી=દુ:ખમાં, ફાંદામાં નાંખી
સમજ=ખબર
ચીજ=વસ્તુ, જણસ
વગરવિચારે=સમજયા વિના, વિચાર વિના
વખોડવી=નિંદા કરવી, અવખોડવી
વખાણવી=તારીફકરવી

પાઠ ૨૮ મો.

નકલ=દેખાવ, ચીતાર, ઉતારો, કૉપી
રંગરેજ=લુગડાં રંગનાર રંગારો
જરદી=તપખીરીઓરંગ
ગભરાટ=ફિચાટ
પાસ=ડાઘ
તરત=ઝટ
ડરે=બીએ
ભેગાં=એકઠાં
આંગણું=બારણું
ચોકી=પહેરો, તપાસ
વનનો રાજા=બધાં જનાવરોનો ઉપરી
કોઠ=પેઢી, દુકાન
ડીલ=શરીર
ચાંપ્યા=દાબ્યા
દાઝયું=બળ્યું
ધગધગતા=ઘણાજ ઉના
બુરા=ભુંડા, ખરાબ, નઠારા.

પાઠ ૨૯ મો.

લગ્ન=વિવાહ
વરા=જમણવાર
સામાન=ચીજ, વસ્તુ, જણસ, માલ
પિએર=વહુના બાપનુ ઘર
ટાંકણે=ટાણે, વખતે, અવસરે
મેળાપ=સંગાત, મુલાકાત, સોબત, સંપ
ચડભડી=દાઝેભઠી, ખીજી
નડવા=કનડવા, હેરાન કરવા
લેખવે=ગણે, ભાવ પૂછે, માને
મોંઘેભાવે=આકરા ભાવે વધારે કિમતથી
ખપ=વાપર, જરૂર, ઉપયોગ, કામ
શેખી=બડાઈ, ખોટી મોટાઈ
ચૌટામાં=બજારમાં
રંક=ગરીબ
રડયું ખડયું=કોઈકજ
કારણ=મતલબ
ભાવ=કિમત, મૂલ
ચડાવી=વધારી
ચાહે=ઇચ્છે
દાદીમા=મોટીમા, માનીમા
ભારેખમ=ભારે, આકરાં, મોંઘાં, મોટાં
ખુણે=સંતાઈને, છાનાં
બહારપડી=આગળ થઈ
માન=આબરૂ, ઇજ્જત, આવકાર

પાઠ ૩૦ મો.

આપકર્મી=પોતાની કમાણી ખાનાર
બાપકર્મી=બાપની કમાણી ખાનાર
તીર્થ=જાત્રાનું સ્થળ
રાજપાટ=રાજગાદી
ધન=પૈસા, દોલત, દ્રવ્ય
ભાભી=ભાઈની વહુ
ખોટું=માઠું
વતન=પોતાનું ગામ
વાત=હકીકત
ઓચિંતી=અચાનક, અજાણી, એકદમ, એકાએક
તરાપ=તલપ, ફાળ, છલંગ, કુદકો
તરવાર=લોઢાનું ઝીણી ધારવાળું હથિયાર
માથું ઉડાવી દીધું=મારી નાંખ્યો
સેના=લશ્કર, ફોજ
ઉપરી=સરદાર
સમે=વખતે
પાડોશનો=પડખાનો, પાસેનો, નજીકનો
લૂણ=અનાજ, નિમક

ફતેહ=જીત
તૈયાર થઈ=સજ થઈ
પ્રાર્થના=સ્તુતિ
તડંગધુમ=નગારાપર
ડંકો વગાડતાં તેમાં-
થી થતો અવાજ
ડંકો=જબરૂં નગારૂં
ફરકતાં=ઉડતાં, ફરકતાં
નિશાનો=રાજ્યચિન્હ
ધજાઓ
દુશ્મન=શત્રુ, વેરી
તક=લાગ, દાવ, ઘા
ફેંક્યો=ઠેક વ્યો
ભેટ્યા=બાથ ભીડીને
મળ્યા
ગળામાં=ડોકમાં
વરમાળ=લગ્નનિશાની,
પરણતી વખતે ક-
ન્યા જે માળા વ-
રને પહેરાવે છે તે
પહેરામણી=કન્યાદાન
વખતે વરને જે
આપવું તે

પાઠ ૩૧ મો.

લીલો=તાજો ઉગેલો
ઠેકાણે=જગ્યાએ
તાજોથયો=ખુબ ધરાયો
લહેર=સપાટો
તડુકતો તડુકતો=રાડો
પાડતે, ઠેકતો, મ-
લપતો
ખાબોચીયા=ખાડા
ચતુરાઇ=ડુંહાઈ
ચઢાઉ=મમતી, ફુલણુ
ફુલાવી=મોટું કરી
વેઠે=ભોગવે, ખમે
બોલ=વચન, શબ્દ
મમત=જીકર, હઠ
ગજું=શક્તિ
ઉપરાંત=ઉપરાંત,વધારે

પાઠ ૩૨ મો.

ખરડાએલ=બગડેલ
નઠારાં=ગંદાં, ખરાબ
ભિખારી=ભીખમાગી
ખાનાર
લપસી=લપટી, ખશી
ખરડાયાં=કાદવના છાંટા
વાળાં થયાં
ચોકખ=ધોએલાં, સાફ
ધ્રુજે=કંપે, થરથરે
ઝીણા=પાતળા, બારીક
બફારો=ઘામ, પરસેવો
જેમતેમ=ગમેતેમ
શાહુકાર=પૈસાદાર
મોડું=અસુર
વર્ગ=કલાસ
બેદરકાર=ચિન્તાવગરનો,
આળસુ,પરવાવગરનો
બોરીઆં=બટન
મેલાં=ગંદાં, ગોબરાં
કદી=કોઇ દિવસ
જાતે=પંડે, પોતે
રોગ=દરદ

પાઠ ૩૩ મો.

ગણેલા=અનુભવી
ધંધોરોજગાર=વેપાર,
વણજ, કામકાજ
જડતો=મળતો, સુજતો
પાડોશમાં=પડખામાં
દોર=હાંકી
ખાત્રી=નિશ્ચય, ચોકસાઈ
ફાટ=ચીરો
પગલાં=પગના તળીઆ-
નો આકાર
ઢંકાએલાં=દબાએલાં
અંગુઠીઆં=પગને અં-
ગુઠે પહેરવાનું રૂ-
પાનું ઘરેણું
જોટવા=પગના અંગળાં-
એ પહેરવાની જોડે-
લી રૂપાની વીંટીઓ
નિશાની=ઓળખાણ, ચિન્હ
શેલો=શીલા, પથ્થર,
શરૂ=આરંભ, મંડાણ,
ચાલુ

ખરે=નક્કી, ખચીત
ધોબી=કપડાં ધોનાર
રાજમારગ=ધોરી રસ્તો, શરિયામ માર્ગ
ઢુંકડું=નજીક, પાસે, ચડમાં
છેક=તદ્દન, છેડો
વસ્યા=રહ્યા
ખંતીલ=ચીવટવાળા
પુષ્કળ=ઘણો
મેળવ્યા=પેદા કર્યા, રળ્યા, કમાયા

પાઠ ૩૬ મો.

ટેકરા=નાના ડુંગરા
હાર=ઓળ
પાછળ=વાંસે, પછવાડે
કસરતશાળા=કસરત કરવાની જગ્યા
આથમે=અસ્ત થાય, દેખાતો બંધ રહે
સામસામી=એકબીજાથી ઉલટી
ઓળો=પડછાયો
ઓળખવી=જાણવી
કઠણ=અઘરી, મુસ્કેલ
ઓળખ્યં=પારખી
પીઠ=વાંસો

પાઠ ૩૭ મો.

બેસતા વરસને દહાડે=કારતક શુદ એકમને દિવસે, ઝારપટોળાને દહાડે
દાંડ=પંખાની હાથમાં ઝાલવાની લાકડી
માપ=અંતર, અટકળ, ગણતરી, અસ્ત
ભાન=ખબર
એટલે=ચોરે
સરસ=સારો
નકશો=નમુનો
સ્લેટ=પત્થરપાટી
સમજ =ખબર પાડ
મથાળે=માથે, ટોચે
ફુટ=અરધો ગજ, બાર ઇંચ
ઇંચ=તસુ
મધ્યમ =વચ્ચોવચ્ચ
બેઠકો=બેસવાની જગ્યા
ખાલી=ઉઘાડી, પાતર
કસ=નીત
ચડતીઉતરતી=ઊંચી નીચી
ગેલેરીઓ=લાકડાની ઊંચીનીચી બેઠકનું બેસવાનું

પાઠ ૩૮ મો.

આગગાડી=વગળના જોરથી ચાલનારી ગાડી
સ્ટેશન=ઉતારૂઓને ચડવા ઉતરવાનું ઠેકાણું
જગ્યા=માર્ગ
ઓળંગ =ઉલંઘી, ટપી
દોરી=ચિત્રી, આળેખી
મથક=મુખ્ય ઠેકાણું, સ્ટેશન
ગોચર=ગાયોને ચરવાનું

પાઠ ૩૯ મો.

સહેલ=ગમત, મજા; લહેર, ફરવા જ
પોપટ=બીડ; ઢોરને ચરવાની જગ્યા
નીચાણ=ઢળતી જગ્યા
ઢાળ=ઢળતી જગ્યા
વહેળો=વેકળો
કાંઠા=કિનારા
બાઠું=કાંઠા ઉપરની રેતાળ જગ્યાઓ
વહેણ=વહેતું પાણી, સેર
વહે ા=તરવા
હોડી=નાનું વહાણ, મછવો

પાર=કિનારો, કાંઠો
પાળે=કોરે
ક્યારડા=પાણીના ભ-
રેલા ખાડા
નજરેપડ્યા=દેખાયા
સુગમ=સહેલું, સુતર
ડાંગર=કમોદ, સાળ
મસ=ઘણું, બહુ, ઘણું,
પુષ્કળ

પાઠ ૪૦ મો.

અધિકારીઓ=અમલ-
દારો
સગડી=તાપવાનું ઠામ,
ઠીબમાં દેવતા કરવો તે
તાપવા=ટાઢ ઉડાડવા
ચોરો=માણસોને બેસ-
વાની જગ્યા
મુખી=ગામની ખબર
રાખનાર
ગંધ=ખરાબ વાસ, બો
બંદોબસ્ત=ગોઠવણ
હવાલદાર=તલાટીના
હાથ નીચેનો સિ-
પાઇ, કોટવાળ
મામલતદાર=તાલુકાની
જમાબંધી ઉઘરાવ-
નાર, માજીસ્ટ
મરણના=મરવાના

રાવણીઓ=ચોકીઆત
તાલુકે=મુખ્ય કચેરીએ
તળાટી=વસુલાત અને
તે સંબંધી ખર્ચનો
હિસાબ રાખનાર
હુંડી=મનીઓર્ડર
ટપાલી=ટપાલના કાગળો
વેંચનાર
ગેરહાજર=હાજર નહિતે
દાકતર સાહેબ=દવા
કરનાર વૈદ્ય
તપાસે=સંભાળે
દવા=ઓસડ

પાઠ ૪૧ મો.

સોનેરી=સોનાના રંગ
જેવા
પથરાઇ=જામી, ફેલાઇ
કોરે=બાજુઓ
ધગધગતા=ઘણાજ ઉના
અંગારા=સળગતા લાલ
કોયલા, દેવતા
ધંધે=કામે, રોજગારે,
વેપારે
વળગે,=લાગે, બાઝે
દુકાનદાર=વેપારી
વાળીઝાડી=સાફસુફ કરી
વાસીદું કાઢી
સાફ=ચોખ્ખું

ગોઠવે=સરખો મૂકે
કલોલ=આનંદ, લહેર
ખોરાક=ખાવાનું, ચારો
શોધવા=ગોતવા, ખોળવા
ખીલેલાં=ઉઘડેલાં
ચૂસે=સોસે
ઠંડા=ટાઢા, શીતળ
જન=માણસ
ધીમેધીમે=હળવે હળવે
નમતો=આથમતો,
નીચો જતો
નરમ=ઓછો, કમી
તૈયારી=સાવચેતી
ઘોંઘાટ=ગડબડાટ
શોર=અવાજ
નરમ=શાંત
ચોતરફ=ચારે બાજુ

પાઠ ૪૨ મો.

વેળા=વખત
ટાઢ=ઠંડ
વાતો=ફુંકતો
જોર=વેગ
ફુંકાય=વાય
ઠરી=ઠીગરાઈ, ટાઢા થઈ
ફેર=ફરક, તફાવત
સમજ=સમજણ
ગુંગળાઇ=અકળાઈ,
મુંઝાઈ.

જરૂર=કામ, ખપ
તોફાન=પવનનું બહુ જોરથી વાવું
છાપરાં=ખોલડાં
ઉપલી=ઉલટા થઈ
આગ=લાય
ફેલાઈ=પસરાઈ
બચત=ઉગરત, નભત, ટકત રહેત
કામનો=ખપનો, ઉપયોગનો, જરૂરનો
ભૂલ=ચૂક
ઘસડી=ખેંચી, તાણી
અકળામણ=મુંઝવણ, બેચેની, ગભરામણ

પાઠ ૪૩ મો.

મૂલ=કીંમત, ભાવ
દુઃખ=વિટંબણા
ઓછું=થોડું
પોચી=નરમ, ઝટ ભાગે તેવી
સહેલાઈથી=ઝટ, થોડી મહેનતે
ચુરો=ભુકો
ઝીણા=બારીક, સૂક્ષ્મ
કણ=કણીઓ, રજ
છુટા=જુદા, નોખા
પીગળતો=ઓગળતો
શેકાઉં=ગરમ થાઉં, ઉનો થાઉં
અક્ષરો=હરફનો, હરફો
નિર્દય=દયા વગરના, પાપી
કઠણ=સખત, મજબુત
ગંગડો=ગઠ્ઠો, કાંકરો
ઝાંખો=મેલા રંગનો, ફીકો, તેજ વગરનો
ભેળવે=ભેગ કરે, મેળવણી કરે
કોલ=ચુનો ને રેતીનો કરેલો ગારો, કલ
કહાણી=વાત, હકીકત, કથા
જન્મ=ઉત્પન્ન, પેદાશ
તળીઆપર=જમીન નીચેનાં ભાગમાં
સેંકડો=ઘણા સો
જંતુઓ=ઝીણાં જીવડાં
વેહ કે છિદ્રો=ઝીણાં કાણાં
થર=પડ
ચંચવા=ખોદવાનાં હથિયાર, કોદાળા
પાવડા=ધુળ ભરવાનાં હથિયાર
હકીકત=હેવાલ, બીના, વાત

પાઠ ૪૪ મો.

કંસારા=તાંબા પીતળ ને કાંસાનાં વાસણ ઘડનાર
અવાજ=રણકો, શોર
બહેર=સુનકાર, બહેરા
ટીપે=ઘડે
ભેળ=મેળવણી, ભેગ
ગાળી=ઓગાળી, રસકરી
કાતર=કાપવાનું હથિયાર
લેટા=ઢળશીઆ
ચંબુ=સાંકડામોંનો લોટો, કુંજો
માંજ=ઉટકી, સાફ કરી
બાઝેલો=વળગેલો, ચોંટેલો
કાટ=મેલ
ખાટી=ખટાશવાળી
પુષ્કળ=ઘણું, વધારે, બહુ
સિક્કા=ચલણી નાણું
સિવાય=વિના, વગર
ટંકશાળ=સિક્કા પાડવાનું ઠેકાણું

પાઠ ૪૫ મો.

પિત્તળ=જસત ને તાંબાની મેળવણીથી બનાવેલી ધાતુ
ઇનામ=બક્ષીસ, ખુશીથી

દેવું તે
બેટા=દીકરા
અજાગરા=બકરડવાં
ઝાંખા=ટીકા
લોટીઓ=ટોયલીઓ
શિરોઇ=પાણી ભરવાની લાંબાગળાવાળીસરાઇ
વાસણુ=ઠામ
જલદી=ઝટ તરત
સસ્તું=સોંઘું, થોડી કીમતવાળું
કુંચી=ચાવી
સદાવત=દેવા

પાઠ ૪૬ મો.

વર્ગ છોડતી=રજાદેતી
કુમળું=કુણું, કોમળ
છાવા=માળવા, ઢાંકવા
વપરાય=કામમાં આવે
ચાર=ચણી
તદ્દન=તમામ, બીલકુલ
નકામું=બે ઉપયોગનું
ગંજી=ખડનો ગોઠવેલો મોટો ઢગલો
ગડીઓ=ગડો
સુગંધ=સારીવાસ
ખુજલી=ખંજોળવું ડે
ધુપેલ=માથામાં નાખવાનું સુગંધી તેલ

અત્ત=ખુશબોદાર તેલ જેવું નીકળેછે તે સત્વ
જાળ=જાળી
જડ=મૂળ
ઉપલાણે=ઉપલી બાજુએ
અમરી=પાંદડી
વાટ=રસ્તો
ગુંગાળી=શીસી
સાદડી=પાથરવાની ચટાઈ
સુપડાં=અનાજ વગેરે ચીજો ઝાટકવાનું સાધન
પડ=ઝુડીઓ
કુટી=કચરી, છુંદી
મૂંજ=ખાટલા ભરવાનું વાણ, એક જાતનું ઘાસ

પાઠ ૪૭ મો.

એનીમેળે=આપોઆપ
વાવવાં=રોપવાં
સંજોગ=અણખી
ગુચ્છો=જથ્થો, ગુચળું
નજરકરો=ધ્યાન આપો
ખાતર=છાણ, ઘાસ, મળ વગેરેનો રોહડી ગએલો કચરો
મહીકાંઠે=મહી નદીની આસપાસનો મુલક
બીલ=પાળીના જેવી માણસ ાા એક જાત
નાગલીસામો=એક જાતનું ખડ ધાન્ય
છડી=ખાંડી, ફોતરા કાઢી
કડબ=જારનો સુકો સાંઠો
રાતડીઅ=રાતી જાર, એની ધાણી ફોડે છે.

પાઠ ૪૮ મો.

ખેડુત=ખેતી કરનાર
હળ=ખેતરની જમીન ખેડવાનું હથિયાર
સખત=કઠણ, આકરી
મજુરી=બહુ મેહેનત
એકસામટું=સાથે, બધું
ભાથું=ખાવાનું, ભાત
ભાણ=સૂર્ય
નમવા=આથમવા
કોઢ=ઢોર બાંધવાનો વાડો
નીરું=નાખુ
ચારો=ખાવાનું, ચાર
ઉંચો=કિમતી, મોંઘો
મીઠો=ગળ્યો, સ્વાદિષ્ટ
કૌવતવાળું=શક્તિવાળું
સારી=મીઠી ઘસઘસાટ
આળસુ=સુસ્ત, એદી
ગમતું=ઠીક લાગતું
ભારે=તોલદાર, વજનદાર
ખેંચી=તાણી

ચવડું=કળપુણી સાથે જે લાકડાનું અણીવાળું હોય છે તે
લઠું=મજબુત
સેટ=હળની વચમાંનો લાંબો સોટો
ધુસરી=ધોસરૂં
છડો=ઝાડું લાકડું, જેના પર ભાર દઇને ઉભા રહેવાય તે
ઉત્તમ=સારાં
પોચું=નરમ
ચાસ=આડા ઉભા લીટા
વસ્ત્ર=લુગડાં

પાઠ ૪૯ મો.

ટાંકણે=અવસરે, ટાણે
રોપી=વાવી
લીલાછમ=બહુ લીલા
ઝપાટો=સપાટો
ધરૂ=ઉગેલી ડાંગર
છુટુંછુટું=નોખું નોખું
ઝીલવો=ખમવો
સદા=હમેશાં, રોજ
ખળી=કણસલામાંથી અનાજ નોખું કરવાની સાફ કરેલી જગ્યા
છોડાં=છોતરાં

પાઠ ૫૦ મો.

ભાત=રાંધેલા ચોખા
રસોઇ=રાંધવાનું કામ
ચડતા=પાકતા, રંધાતા
તકરાર=ટંટો, કજીઓ
ધીમા=શાંત, નરમ
ઘરડાં=બુઢાં, વૃદ્ધ
ઉજળો=સફેદ, ધોળો
સફેદી=તેજ, ધોળાશ
પચી=જરી, પાચનથઈ
ભાવ=હોંશ
વહેલાં=ઝટ
સારાં=સાજાં
કણક=લોટમાં પાણી નાંખી તેનો લોંદો કરવો તે
આકાર=ઘાટ
જોર=તાકાદ શક્તિ, બળ
મહેનત=મજુરી
નકામા=ખાલી, ફોગટ લેવાદેવા વિનાના
હિસાબે=ગણતરીએ, અટકળે
સરખા=બરાબર
ઉપયોગી=જરૂરના
પૈસાદાર=ધનવાન
ખોટી=નકામી, જુઠી

પાઠ ૫૨ મો.

મનહર=મનને ખુશ કરે તેવું
મધમાખ=મધ બનાવનારી માખી
મધપુડો=મધમાખીએ બનાવેલો મધનો પુડો

લટકતો=ટીંગાતો
ધુણું=ધુ ડો
બગાડયું=નુકસાન કર્યું
ઘરબારવગરના=રખડનાં માળો અને રહેવાનું ઠેકાણું વગરના
પારકો=પરાયો, બીજાનો
માલ=ચીજ, વસ્તુ
નર=પુરૂષ
ઇંડાં=જેમાંથી બચ્ચાં થાય તે
ખાનાં=કાણાં
ઉછેરવા=મોટા કરવા
હુકમ=આજ્ઞા
પાળે=વરતે, બજાવે
જન્મ=અવતાર
ડંખ=આંકડો
તાકાળ=તરત

પાઠ ૫૩ મો.

મરઘું=કુકડાં
શેખ=મુસલમાની જાત
બતક=પાણીમાં રહેનારૂં પક્ષી
ખાબોચીયામાં=પાણી ભરેલાના ખાડામાં
તરે=પાણી ઉપર રહે
માથું=કુબડી
[illegible]કટ=ચીકાશ

ભિંજાતું=પલળતું
જોડાએલ=સંધાએલાં
ઝડપ=ઉતાવળ
દાઢ=એવડા દાંત
ખડખડે=અવાજ થાય, ખડખડાટ થાય
ઢાંકી=છુપાવી, સંતાડી
બીકણ=બીએ એવી
છેડવા=દુઃખ દે।
ધસી=ધાઇ, દોડી
માંજર=કલગી
ઉકરડા=ખાતર કરે છે તે જગા
ખોતરવા=ખણવા,ખોદવા
વહાણું=પરોઢીઉં, સવાર, મળસકું
વળગું=લાગું, બાઝું
ધંધે=કામે, ઉદ્યોગે

પાઠ ૫૪ મો.

કદીકદી=કોઇકોઇ વેળા
બીતી=ડરતી
તણખલાં=તરણાં
માળા=પક્ષીને રહેવાનું
ભૂરા=આસમાની રંગનાં
ટપકાં=ડાઘા
ખોરાક=ખાવાનું, ચારો
વીણું વીણી=ખોળી ખોળી
બો=બીક, ડર (આવે

લાગફાવે=તકમળે, દાવ

પાઠ ૫૫ મો.

દેખાવ=ચેહેરો, ઘાટ, ડોળ
ગરદન=બોચી
કેશવાળી=ઘોડાની ડોક ઉપરના વાળ
જાંઘ=સાથળ
નક્કર=કઠણ, સંગીન, ઘન
સપાટ=સરખી
ઝપાટાબંધ=જોરભેર
લગામ=ચોકડું
તીખા=ધારવાળા
ચપટા=બેઠાગોળ
ભુસું=વઉનું થુલું
મજલ=ખેપ, મુસાફરી
પાણીદાર=કૈવતવાળી, તેજદાર
નાળ=લોઢાના ગોળપાટા
અરબી=અરબસ્તાનના
નીમકહલાલ=ખાઇને હક કરનાર
પ્રીતિ=હેત, વહાલ, પ્યાર
તાબે=કબજે
ચમકે=બીએ, ચાંકે, ધમકે

શરત=રમત
જીન=ચામડાનું પલાણ
સવારીકરે=બેસે
ભાર=બોજો
બરદાસ=ચાકરી, સં-
ભાળ, ખબર
લગભગ=આશરે, ઘણું
કરીને, અનુમાન

પાઠ ૫૬ મો.

નાળબંધ=નાળ જડનાર
ખરી=જનાવરના પગના
તળીઆનું હાડકું
ઝુમખો=જથ્થો
ખેંખારે=હણહણે
ભુંકે=ભુંભું કર
ઊંચાંકરે=ઉંચકે, ઉપાડે
અડીઅલ=હઠીલું
ઠોઠ=મૂઢ, અક્કલ વિ-
નાનું
ધીરજવાળું=સબુરીવા-
ળું, સહન કરનારૂં
કહ્યાગરૂં=કહ્યા મુજબ
ચાલનારૂં [જગ્યા
તબેલો=ઘોડા બાંધવાની
ટટ્ટુ=નાનું ઘોડું
ખચર=ગધેડા ને ઘોડાથી
પેદા થયેલી જાત

પાઠ ૫૭ મો.

વાડો=ઘરની પાછળનો
ખુલ્લો ભાગ
તફાવત=ફેર, ફરક
ધડ=ડોચીથી પગ સુ-
ધીનો ભાગ
ડોકું=ધડની ઉપરનો
ભાગ
તાળવું=માથાની અંદરનો
ઉપલો ભાગ
હડપચી=દાઢી
ભવું=ભ્રમર
પોપચાં=આંખનું ઢાંકણ
પંપણ=પોપચાંના વાળ
રજ=ધુળ
ખાળે=રોકે, અટકાવે
છેડો=ટુંકું
લમણું=આંખની બને
તરફનો ભાગ
મૂળ=શરૂઆત
પાતરાં=પાંદડાં
વાનાં=શરીરના ભાગ,
અવયવ, જાતો
ગળું=ડોચીની પછ-
વાડેનો ભાગ
બોચી=ગળાની પાછ-
ળનો ભાગ
મેર=બાજુ, તરફ
પાસે=પડખે

વાંસો=બરડો, પીઠ
વચલેભાગે=વચ્ચોવચ્ચ,
ઢીંચણ=ઘુંટણ
પાટલી=પાની

પાઠ ૫૮ મો.

ઇંદ્રીઓ=આંખ, કાન,
નાક, જીભ અને
ચામડી
આકાર=ઘાટ, ડેળ
વાસ=ગંધ, સોડમ
માલમ=ખબર
ચાખી=જીભે અડાડી
ધબાકો=અવાજ
જ્ઞાન=સમજણ
ફિકર=ચિંતા

પાઠ ૫૯ મો.

રંગરેજ=રંગારો
ચઢાવે=દે
છુટી=રજા
ઘેરા=ઘાટા
ખુલતો=ભભકાદાર,
બાહાર પડતો
શેલાં=દુપટા
ઝાંખાં=ફીકા, આછા,
મોળા
વાદળી=ગળીઆર

ઓછાવત્તા=થોડા ઝાઝા
ઓછુ=થોડા

પાઠ ૬૭ મો

ઉઘાડેઉઘાડા=લુગડાં પહેર્યા વિનાના
ધ્રુજે=થરથરે, કંપે
ફાટી=ચીરાઈ

કાંતી=તાર કાઢી, સુતર કાઢી
ઓછો=થોડો
દોશીવાણીઆ=કાપડીઆ
છીંટ=ભાતીગર લુગડું
જામદાની=એક જાતનું ઝીણું લુગડું
જંગલી=સમજણ વગરના

છાલ=ઝાડ પરની ચામડી
ઢાંકણુ=પડ, અસ્તર
રૂવાંટી=ઝીણાં સુવાળાં રૂવાં, વાળ
ગરજ સારે=કામ બને જાવે
ભીંગડાં=જાડાં પડ

બીજી ચોપડીના કવિતાના અર્થ.

(પાઠ ૨ જો) સવારનું વર્ણન.

સવારનું વર્ણન=પ્રભાતની હકીકત, બયાન
જાગ=ઉઠ
મુજ=મારા
વાલ=પ્યારા, લાડકા
બાળ=બાળક, દીકરા
વાણુંવાયું=પરોઢીયું થયું
વીતી=ગઇ, પુરી થઈ
પુર્વે=પૂર્વ દિશામાં
ઝળઝગાટ=પ્રકાશ
દીસે=દેખાય, જણાય
બાતબાતના=તરેહ તરેહના. રંગી બેરંગી

ડોલે=હાલે, વાય, ઝુલે
ફુટડા=શોભિતા, રૂપાળા, રળિયામણા, સુંદર
મધુર=મીઠું, પ્યારૂં
તેજ=પ્રકાશ, અજવાળું
ફીકું=ઝાંખું, તેજવિનાનું
તારા=ચાંદરણાં
ઉડી ગયું=જતું રહ્યું
કાળું=ઝાંખું
ખુણાખાંચા=ગલીકુંચી, છાની જગ્યા, ખુણે ખોચરે
ખોળે=ગોતે, શોધે

ભક્તજનો=સ્તુતિ કરનાર માણસ
ધરે=કરે
ધ્યાન=સ્મરણ
ગવૈયા=ગાનારા
ગાન=ગાયન
દાતા=દેનાર, આપનાર સખીમરદ
દીએ=આપે, દે
રૂડું=સારૂં
દાન=કાંઈ પણ કીંમત લીધા વિના આપવું તે
મુલા=મુસલમાનના ગુરૂ

બાંગ=પોકાર, હાંક, રાડ, બંદગી, નિમાજ, સ્તુતિ, પ્રાર્થના
તણો=નો
ઉદય=પ્રકાશ
અંધકાર=અંધારૂં
ગુંગું=ગણગણાટ
પત્ર=પાંખડી, પાન
ખોલે=ઉઘડે, ખીલે
ઉમંગી=આનંદી, હોંસીલા
પંખેરૂ=પક્ષીઓનું ટોળું
ધાય=દોડે, જાય
ચારો=ખાવાનું, ખોરાક
વેલ્લ=વેલા, ભોંયપર પથરાતા છોડ
ધીમે=હળવે, ધીરે ધીરે
નહિભુલ્લ=નિયમિત વખતે, વગર ચુકે
તાજાં=લીલાં, નવાં
તૂલ્લ=નવું અનાજ.
ટોળે=જથ્થે, ભેગા મળીને, ઘણુંજ, સંખ્યાબંધ
વીર=ભાઈ
મગન=ખુશી
કેરૂં=નું
ધ્યાન=મન, ચિત
એમ=એવી રીતે
માત=મા
બોલે=કહે

---

(૧) હે! મારા વહાલા બાળક, તું ઉંઘમાંથી જાગ ને જો. વનમાં પક્ષીઓ બોલે છે. રાત પુરી થઈ ને વહાણું વાયું છે, ને પૂર્વ દિશામાં સૂરજ ઉગવાથી અજવાળું થયું છે, વળી તરેહવાર રંગો દેખાય છે, અને ઝાડનાં પાંદડાં ઝુલે છે. હે! મારા વહાલા પુત્ર તું જાગ.

(૨) કૂકડા કુકડેકૂક બોલે છે. અને કાગડા કા, કા કરે છે. શોભિતા મેના, પોપટ અને મોર મધુરા સ્વરથી બોલે છે. હે મારા૦

(૩) (સૂર્ય ઉગવાથી) ચંદ્રમાનું અજવાળું ઝાંખું પડ્યું, ને તારાઓનું તેજ દેખાતું બંધ થયું, ચોર લોકો ઝંખવાણા થઈ સંતાવા માટે ખુણાખોચરા શોધે છે. હે! મારા૦

(૪) ભક્ત માણસો ઈશ્વરનું ધ્યાન ધરે છે, ગવૈયાઓ ભજન ગાય છે, દાતાર માણસો સારૂં દાન આપે છે, અને મુલ્લાજી નિમાજ પઢવા માટે મસીદમાં બાંગ પોકારે છે. હે! મારા૦

(૫) સુરજના પ્રકાશથી રાતનું અંધારૂં જતું રહ્યું. ભમરાઓ ગુંજારવ કરે છે, અને કમળની પાંખડીઓ ઉઘડે છે. હે મારા૦

(૬) દિવસ જેમ જેમ ચડતો જાય છે, તેમ તેમ માણસો કામ કરવાને હોંશીલા બને છે, આકાશમાં પક્ષીઓ દોડે છે અને ઢોરાંઓ ચારો શોધવા માટે સીમમાં જાય છે. હે ! મારા૦

(૭) ઝાડ, વેલા, ફળ અને ફુલ એ બધાં ધીરે ધીરે ખીલે છે, તેમાં જરા પણ ચુક થતી નથી. પક્ષીઓ ટોળે મળીને તાજા દુધવાળા દાણા ખાવાને દોડે છે. હે ! મારા૦

(૮) મા પોતાના દીકરાને એમ કહે છે, કે હે ભાઈ ! ! ઉમંગથી ઉઠ, અને પરમેશ્વરનું નામ લઈ મન લગાડી પાઠ કર. હે ! મ.રા૦
(સવારના પહોરમાં શું શું બને છે તેનું વર્ણન કરેલું છે.)

(પાઠ ૫ મો) સંગત વિષે.

સંગ=સોબત	ઠરશે=બેસશે	મહેતાના=મહેતાજીના
રંગ=અસર, પાસ, પટ	રૂડે સંગે=સારી સોબતથી	ભાગ્યશાળી=ભાગ્યવાન, નશીબદાર, પ્રારબ્ધી
પેસે=આવે	રૂડો=સારો	વિદ્યા=જ્ઞાન
ઠામ=ઠેકાણું	બુરે સંગે=નઠારીસોબતથી	
પ્રેમ=હેત	બુરો=નઠારો	

(૧) જેને જેવી સોબત, તેને તેવી અસર થાય છે.
જેને જેવી સોબત, તેવો પ્રેમ તેનામાં આવે છે.
(૨) જેને જેવી સોબત, તે તેવાં કામ કરે છે.
જેને જેવી સોબત, તે તેવે ઠેકાણે જઈ બેસે છે.

(૩) સારી સોબતથી સારો થાય છે, અને નઠારી સોબતથી નઠારો થાય છે. સારા (હોંશિયાર) મેહેતાજીની સોબતથી નશીબદાર છોકરા વિદ્યા ભણે છે.

(પાઠ ૧૦ મો) ફરી ફરીને કામ કરવા વિષે.

જાળ=કરોળીઓ જીવડાંને પકડવા સારૂ તાંતણા બાંધે છે તે કરોળીઆનું ઘર
ભોંય=જમીન
ગભરાય=મુંઝાય, અકળાય
વણતુટેલ=તુટયા વગરનં
તાંતણે=ત્રાગડે, તારે
શરૂકરી=ચાલુ કરી, આરંભી
માટ=માટે
હેઠે=નીચે
ફાવ્યો=ફળીભૂત થયો
કો=કોઇપણ
ઘાટ=લાગ, યુક્તિ, તદબીર દાવ
તૈયાર=સજ, તત્પર
મંડયો=લાગ્યો, મચ્યો
હુશ=ખંત, ઉમંગ
બીડયો=બાઝયો, મંડયો
ધીરજ=શાંતી, સબુરી
નીરધાર=નક્કી
ફરીફરીને=વારંવાર
ખંત=હોંશ, કાળજી
યત્ન=મહેનત, ઉદ્યોગ
અગદાઇ=ખુંદાઈ, કચરાઇ, દબાઈ
તળે=નીચે
વણમાતે=વગર મોતે
આળસ=સુસ્તાઈ, એદીપણું
તજી=છોડી દઈ
લાભ=ફાયદો
અનંત=ઘણોજ
પામે=મળે

(૧) કરોળીઓ જાળ (પોતાને રહેવાનું ઘર) બનાવતાં ભોંય ઉપર પડી જવાથી મુંઝાયો, અને તુટયા વગરના તાંતણા ઉપર ચડવા માટે ગયો.

(૨) તેણે (કરોળીએ) તાંતણા ઉપર ચડવા માટે મહેનત આરંભી, પણ પાછો હેઠે પડયો, અને ઉપર ચડવાનો કંઈ પણ લાગ ફાવ્યો નહિ.

(૩) એ પ્રમાણે ફરીફરીને (ચડવા માટે) બે ત્રણ વાર મંડયો રહ્યો, તોપણ તેમાં નહિ ફાવવાથી ફરીને તૈયાર થયો.

(૪) હિંમત રાખીને હોંસભેર છઠ્ઠી વાર ચડયો અને ધીરજ રાખી તો જાળ પર નક્કી જઇને પહોંચ્યો.

(૫) જો તેણે હોંસથી વારંવાર મહેનત કરી નહોત, તો (પ્રાણીના) પગ નીચે અગદાઇને વગર મોતે મરી ગયો હોત.

(૯) એ પ્રમાણે (કરોળીઆની પેઠે) માણુસો મનમાં હોંસ રાખીને આળસ છોડી દઇને જો મહેનત કરે, તો ઘણુંજ ફાયદો પામે. (દરેક બાળકોએ પોતે જે સારાં કામ હાથ લીધાં હોય તેને મુકી દેવાં નહિ. કારણ કે સારાં કામમાં હિંમત રાખી જો મચ્યા રહીએ તોજ ફાયદો થાય છે.)

(પાઠ ૧૫ મો) હળીમળીને ચાલવા વિષે.

મળી=ભેગા થઈ	લાજ=આબરૂ, ઈજ્જત	કલેશ=કજીઓ
બંને=બે	ઘટે=ઓછી થાય	ન=નહિ
સંપી=હળીમળી	નિંદે=ભુંડ બોલે	હળતાંમળતાં=એકબીજાને મળીને
સુખ=આનંદ	બળવંત=જોરાવર બળવાન	ગીતો=સારાં ગાયન
ચેન=ગમ્મત, નિરાંત, મજા	સદ=હમેશાં	ગાય=બોલે
લડે=વઢે	આપે=દે	માતા=મા
રડે=રોવ	દાડા=દિવસ	રાજી=ખુશી.
સઘળો=બધો	કદી=કોઈ દિવસ	
શોક=દીલગીરી	લેશ=જરા	

( ) હે બેન ! આ પણે બંને જણાં જો, હળીમળીને રહીએ, (રમીએ) તો સુખ થાય, અને ગમ્મત પડે પણ જો વઢીએ કે રોઇએ, તો બધું ઉદાસ લાગે, અને તેથી આપણી આબરૂ ઓછી થાય, અને લોકો આપણી નિંદા કરે.

(૨) હે ! મારા જોરાવર પરમેશ્વર બાપ, તું અમને હમેશાં સંપસંપીને રહીએ એવું આપ, કે જેથી કરીને અમારા દિવસ આનંદમાં જાય, અને કોઈ દિવસ જરા પણ કજીયો થાય નહિ.

(૩) છોકરાં હળીમળીને રહેતાં હોય, અને કોઈ દિવસ વઢતાં કે રોતાં ન હોય, અને ખાઇપીને ગીત ગાતાં ફરતાં હોય, તો તેઓની મા મનમાં રાજી થાય છે.

(પાઠ ૧૭ મો) વગર વિચાર્યું ન કરવા વિષે.

વગર વિચાર્યું=વિચાર કર્યા વિનાનું | પાછળ=વાંસે, પછવાડે | જાન=જીવ, પ્રાણ
પસ્તાય=અફસોસ કરે

જે માણસ વિચાર કર્યા વગર કામ કરે છે, તેને પાછળથી બહુ પસ્તાવો થાય છે. જુઓ કે એવા વિચાર વગરના કામ કરવાથી ઘણા માણસોના જીવ જાય છે.

(પાઠ ૨૫ મો) કુહાડી વિષે.

કુહાડી=લાકડા ફાડવાનું ઓજાર
પિતા=બાપ
બન્યો=થયો
બહાદુર=હોંશિયાર, ખબ-શાણો=ડાહ્યો [૨૬.૨
બાવ=ઘા
ચીજ=વસ્તુ, જણસ
ભાળે=દેખે, જુએ
ખેલતો=રમતો
ઝાંપે=પાદરે, ભાગોળે
તળાવ=તળાવ ઉપર
નીર=પાણી, જળ
તાંહી=ત્યાં
નિહાળ્યું=ધારીને જોયું
માંહી=અંદર
ડર્યો=બીન્યો
દીલે=મનમાં
રડ્યે=રોયો
તેઘડી=તે વેળા
જરા=થોડી
ચીસ=રાડ ઘાંટા
સદા=હમેશાં, રોજ
સાદ=અવાજ
સુણી=સાંભળી
ગુલત=ઝોકાં ખાતાં
ભલાં=સારાં
સમાત=ડુબતાં
વદે=એ લે
બતાવી=દેખાડી
માતા=દેવી
માથું હલાવી=માથું ધુણાવી, ના કહી
દીધી=આપી
સાથ=સાથે

(૧) એક નાનો છોકરો પોતાના બાપની કુહાડી લઇને જાણે ! હિંમતવાન ડાહ્યો ભાયડો બન્યો હોયની ! તેમ થયો. જે વસ્તુ દેખે તે ઘા મારીને કાપી નાંખે; એમ રમતો રમતો ગામની બહાર તળાવ હતું ત્યાં ગયો.

(૨) ત્યાં (તળાવમાં) માછલાએ જરા પાણી હલાવ્યું. તેથી બાળકે પાણીની અંદર કાંઇક જોયું; એટલે બાળક મનમાં બીન્યો અને કુહાડી પાણીમાં પડી ગઇ, તે વેળા ઘણી રાડ પાડીને રોવા લાગ્યો.

(૩) હમેશાં પાણીમાં ઝોકાં ખાતાં અને ડુબતાં એવાં સારાં દેવી માતા તે છોકરાનો સાદ સાંભળીને આવ્યાં. અને બોલ્યાં કે, આ રૂપાની કુહાડી છે. પણ બાળક કહે છે, કે હે માતા! મારી કુહાડી એવી નથી.

(૪) બીજી વખત સોનાની કુહાડી લાવીને બતાવી, ત્યારે માથું ધુણાવીને ના પાડીને) બાળક કહે છે, કે એ પણ મારી નથી. અને તો મારી કુહાડી સારી ગમે છે. માટે હે ભલાં માતાજી!! તમે પાણીમાંથી તે મારી કુહાડી કાઢી આપો.

દોહરો.

સંપત=ધન, સમૃદ્ધિ, દોલત	મેર=દયા કૃપા, મહેરબાની
હોજો=થજો	જગનાથ=જગનો ધણી, પરમેશ્વર

દેવીએ પાણીમાંથી કુહાડી કાઢી દઇને તે બાળક સાથે બોલી, કે તને સુખ અને દોલત મળજો, અને ઇશ્વરની તારા ઉપર મેહેરબાની થજો. (કોઇની સારી વસ્તુ જોઇને તેને વળગી પડવું નહિ કારણ કે તેથી સંકટ આવી પડે છે અને જે વળગી પડતો નથી તેને ઘણોજ જશ મળે છે.)

(પાઠ ૩૪ મો) પ્રભુનો મહિમા.

મહિમા=મહતા, મોટાઇ	અપાર=ઘણીજ	ખીલત=ઉઘડતાં
જગપતિ=દુનિયાનો ધણી	પ્રાણીઓ=જીવો	ગાન=ગાયન
જગમ=દુનિયામાં	સરજાવ્યાં=બનાવ્યાં	સુંદર=ખુબસુરત
રચી=બનાવી	સંસાર=દુનિયા	શોભત=દીપતાં
રચના=બનાવટ, ગોઠવણ	નવરંગી=જુદા જુદા રંગના	પાંખ=પક્ષીને ઉડવાનું સાધન
રૂડી=સારી		

તરૂ=ઝાડ
પહાડ=ડુંગરા
કરાડ=ખો, મોટું બેખડો
સિંધુ=દરિઓ
સરિતા=નદી
ઘાટ=પહાડ ઉપર ચડવા ઉતરવાનો રસ્તો
રળિઆમણી=શોભિતી
વનવાટ=જગંલનો રસ્તો
શીતળ=ટાઢો, ઠંડો
ઠંડક=ટાઢક
ખાસ=સારી
નિરધાર=ખરેખરો, નક્કી
ઝુલતાં=ટીંગાતાં, લટકતાં
મધુર=સારાં, મીઠાં
નાદ=અવાજ, સાદ
સુદ=અજવાળીયું
તણી=ની
કળા=પ્રકાશ, શોભા, રચના
અંશ=ભાગ
વદ=અંધારીયું
તારા=ચાંદરણાં
તેજ=પ્રકાશ
દીસે=દેખાય
રૂડોરંગ=સારો પ્રકાશ
કારણું=માટે
મેદાન=જંગલ
સાથ=સાથે
ચાવણું=ખોરાક, ખાવાનું
તરતાં=પાણી ઉપર રહેતાં
જળમહીં=પાણીમાં
ભલું કર્યું=સારૂં કર્યું
ઉપકાર=આભાર, ગુણ
કીધો=કર્યો
કળ=અદ્ભુત શક્તિ
કળી=જાણી, ઓળખી
સરજી=બનાવી પેદા કરી
સરજનહાર=દુનીયાનો બનાવનાર પરમેશ્વર
ચાવણું=ખાવાનું

(૧) દુનિયાના બનાવનાર પરમેશ્વરે દુનિયાની રચના ઘણી સારી બનાવી છે, અને દુનિયામાં નાનાં મોટાં પ્રાણીઓ પણ બનાવ્યાં છે.

(૨) તરેહવાર રંગનાં ફુલો ખીલી રહ્યાં છે, અને પક્ષીઓ ગાયન કરે છે. પાંખ ઉપરના અને ઝાડના પાંદડાંના સુંદર રંગો શોભા આપે છે.

(૩) મોટા મોટા પહાડો, ઉંચા ટેકરા, દરિયા, નદીઓ અને નદીના ઘાટ, શહેર અને જંગલના રસ્તા વગેરેની આ બધી રચના સુંદર બનાવી છે.

(૪) શિઆળામાં ઠંડો પવન સારી શીતળતા આપે છે, અને ઉનાળામાં સૂર્યના તાપથી ખરેખર ગરમી પડે છે.

(૫) ચોમાસાના દહાડામાં વરસાદ વરસે છે, અને ઝાડે ફૂળો લટકતાં દેખાય છે. વળી મોર મધુરા અવાજ કરે છે.

(૬) અજવાળીઆમાં ચંદ્રનું તેજ આનંદ આપે છે, અને અંધારીઆમાં ચાંદરણાના તેજનો પ્રકાશ સારો દેખાય છે.

(૭) મોટાં મેદાનો રમત ગમતને માટે બનાવ્યાં છે. અને વેલા અને પાન પાણીમાં કેવાં તરે છે. ! !

(૮) જોવાને માટે આંખો આપી છે, અને સાંભળવાને માટે કાન આપ્યા છે. બોલવાને માટે જીભ બનાવી, તે હે ! ભગવાન, એ બધું બહુ સારૂં કર્યું છે.

(૯) દાંતની સાથે ખોરાક આપી ઘણો જ ઉપકાર કર્યો છે. દુનીયાના બનાવનાર પરમેશ્વરની અદ્ભુત શક્તિ કોઇથી કળી શકાતી નથી (આવા પ્રભુ જેમણે આપણે માટે આવી સોઇ કરી છે એને સહેજ પણ ભૂલવો નહિ.)

(પાઠ ૩૫ મો) વસંત ઋતુ.

વસંતઋતુ=ફાગણ ચૈત્રની ઋતુ, એ ઋતુમાં જે સૃષ્ટી સૌંદર્ય તે
વિશાળ=મોટા, ઘણા, લાંબા, પહોળા
છવાએલ=પથરાએલ
તંબુ=ડેરો
રૂપ=આકાર
પૃથ્વી=જમીન
પલ્લવ=પાન
ધરી=રાખી, ધારણ કરી
સ્હોય=શોભે
મીઠા=મધુરા
બોલ=વચન
કલોલ=આનંદ, ખુલતા
વિશેષ=વધારે
બેશ=સારૂં
ઘડી=બનાવી
ખેલે=રમે
ઉડે=ફરફર થાય
ચૌટાં=બજાર
ચોક=ફળીયું, જે ખુલ્લા મેદાનમાં બજાર ભરાતો હોય તે જગ્યા
ગુંજાર=ગણગણાટ
નવરંગ=તરેહતરેહના રંગ
અપાર=ઘણા
શોભે=દીપે
મોર=આંબાનો કોર
ખીલે=ફુલી, ઉઘડી
ચાંદની=ચંદ્રમાનો પ્રકાશ
ચારેકોર=બધી તરફ
સ્વાદે=મીઠાશે, લહેજતે
જન=માણસ
શીતળ=ટાઢું, ઠંડું
નીર=પાણી
પવન=વાયરો
સુખીઉં=આરોગ્ય, સાજુંતાજું, તંદુરસ્ત.

(૧) મોટા વડ ઉપર પથરાએલા વેલા જાણે તંબુ તાણેલા હોયની! તેવા દેખાય છે. કેળ, નાળિએરી ને તાડ એ ઝાડો ધજા, વાવટાના આકાર (નિશાન) જેવાં જણાય છે.

(૨) ઝાડનાં પાન પાકી જવાથી પીળાં થઈ જમીનપર ખરી પડે છે પછી ઝાડને નવાં પાંદડાં આવવાથી ઝાડ શોભિતાં દેખાય છે.

(૩) કોયલ મધુરાં વચન બોલે છે, અને મેના, પોપટ કલોલ કરે છે. તેતર, કબુતર વગેરે બીજાં પક્ષીઓ રાગ કાઢીને ગાય છે અને સારૂં નાચે છે.

(૪) કેસુડાંનો રંગ બનાવી લોકો હોળીની રમત રમે છે. બગીચામાં ફુવારા ઉડાડે છે, અને બજારો ને ચોકમાં પાણીનો છંટકાવ કરે છે.

(૫) ભમરાઓ ગુંજાર કરે છે. અને ઝાડો પર તરેહ તરેહના ઘણા રંગો દેખાય છે. આંબા ઉપર મોર દીપે છે, અને ચારે તરફ ચંદ્રનો પ્રકાશ ખીલી રહ્યો છે.

(૬) માણસો શીખંડને મીઠાશથી ખાય છે, અને ઠંડુ પાણી પીએ છે. દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશાના પવનથી શરીર સુખી રહે છે. (વસંતઋતુમાં શું શું બને છે તેનું વર્ણન કરેલું છે.)

(પાઠ ૪૮ મો) ખેડુત વિષે.

રે=હે	સઘળો=બધો [ભાવતો	નિપજાવે=ઉપજાવે
ખેડુત=ખેતી કરનાર	પાળતે=જીવાડતો, ન-	અન્ન=અનાજ
ખરે=સાચે, નક્કી	તુંજ=તું	સહુ=બધાં
તાત=બાપ, પૂજ્ય	જણાયો=દેખાયો	જીવ=પ્રાણીઓ
મણાયો=મનાયો	ધાન્ય=અનાજ	ઘરે=ગોહેર

જન=માણસ
વસ્ત્રા=લુગડાં
ભાવ=હોંશે, હેતથી
સહે=વેઠે, ખમે, ભોગવે
તાપ=તડકો
મહેનત=મજુરી, ઉદ્યોગ
લઠ્ઠ=મજબુત, અલમસ્ત
સદા=હમેશાં રોજ
સંતોષ=જે મળે તેથી રાજી રહેવું તે
ઉત્તમ=સૌથી સારૂં, શ્રેષ્ટ
પરઉપકારી=બીજાનું સારૂં કરનારી
ખરી=સાચી
ખંત=ચીવટ, કાળજી
દીએ=આપે
શિખ=શિખામણ.

(૧) હે ખેડુત! તું, ખરેખર આ દુનિયાનો બાપ ગણાય છે.[૧] (કારણ કે જે અનાજ તું પકવે છે તેથી દુનીઆનું પોષણ થાય છે.)

(૨) તું કપાસ, ફળ, ફુલ, ઘાસ અને અનાજ વગેરેને પકવે છે તે અનાજ બધા જીવ ખાય છે. અને માણસો હોંશથી શરીરે લુગડાં પહેરે છે.

(૩) તડકો અને વરસાદ વેઠે છે તું ઘણી સખત મહેનત કરતો હતો. શરીરે મજબુત (લઠ્ઠ) અને હમેશાં સંતોષમાં રહે છે.

(૪) ખેતી એ ખરેખર ઉત્તમ અને પારકાનું સારૂં કરનારી છે; ખરા દીલથી હોંશ રાખીને કામ કરવાની દુનિયાના માણસોને તું સારી શિખામણ આપે છે.

(આ કવિતાથી જણાશે કે ખેતી એ સૌથી ઉત્તમ છે.)

---

૧ (આ કવિતામાં જગતનો તાત ગણાયો એવું જે લખેલું છે એ અઘટિત છે કારણ કે જગતનો બાપ તો પરમેશ્વર છે માટે જગતમાં તાત ગણ્યો એમ લેવું જેથી એવો અર્થ થશે કે તું આ દુનીઆમાં પૂજ્ય ગણાય છે) તેથી આ બધી દુનિયાનો પાળનાર તું જણાય છે.

(પાઠ પર મો) મધમાખી વિષે.

મેનતુ=ઉદ્યોગી
હુન્નર=કસબ, હિકમત કળા
તણો=ની
મનહર=મન હરી લેતેવો મોહ પમાડનાર
મધપુડો=મધમાખીના ઘરને મધપુડો કહે છે. કારણ કે તેમાં તે મધ ભરી રાખે છે
રચે=બનાવે
રસ=સ્વાદ
તત્કાળ=તે વખતે
મીઠું=ગળ્યું
ચૂશી=સોષી
સરે=થાય
અપાર=ઘણું
મોટું=મહાભારત, જબરૂં, જંગી
ડાહી=સમજણી
ચોકખી=સાફ, સુઘડ
દિસે=દેખાય
આળસ=સુસ્તાઈ, એદીપણું
તજે=છોડે, મૂકે
તમામ=બધું
ઉદ્યોગી=કામમાં મચી રહેનાર, મહેનતુ
પંકાય=વખણાય

(૧) હે મધમાખી! તું એટલી બધી મહેનતુ છું, કે જાણે હુન્નરની નિશાળ હોયની!! મન હરી લે તેવો, સુંદર મધપુડો બનાવી તે વખતે તેમાં તરતજ ગળપણનો સ્વાદ મૂકે છે.

(૨) મીઠું મધ ચૂશી લઈ મીણ બનાવે છે, તેથી ઘણાં કામ થાય છે, અને તે (મધ ને મીણ) ઘણો ફાયદો કરે છે.

(૩ આવું નાનું સરખું જીવડું છે, છતાં કામ મોટાં (જરૂરનાં) કરે છે. તું ડાહી અને સુઘડ દેખાય છે, અને બધું આળસ છોડી દે છે.

(૪) કીડી, કરોળીઆ અને મંકોડા વગેરે જેઓ ઉદ્યોગી જીવડાં કહેવાય છે, તેમાં હે મધમાખી તું વખણાય છે.

(મધમાખી જેવડાં જ્યારે આટલો ઉદ્યોગ કરે છે તો આપણે તો અવશ્ય ઘણો ઉદ્યોગ કરવો જોઇએ.)

ડિક્ટેશનના શબ્દો.

વટેમાર્ગુ	કહ્યું	હઠીસંગ	પ્રધાન	ભાડકું
ભક્તિ	ત્રણ	મુદ્દલ	જંત્ર	જડયું
ધર્મશાળા	અ.ધોજ	યત્ન	દર્પણ	ગુમાવ્યો
પૃથ્વી	દોસ્ત	પોંચ્યો	સર્વ ફેંકી	સંદેહ
સરજ્યાં	કર્યું	ચકભિલ્લુ	વિચાર્યું	જનોઈ
પરમેશ્વર	ઝાલ્યો	કુચ્છ	બ્રાહ્મણ	છુરૂં
વર્ણન	છપ્પો	ચક્કર	ગુસો	ખુલ્લું
ભ્રમર	લાલચંદ	પેંતરા	વિદ્યાર્થી	ભૂલીશ
મુલ્લાં	આનંદ	અજીતસિંહ	મૂર્ખ	ડર્યો
તૂલ	છોકરૂં	દહ	ઈશ્વર	નિહાળ્યું
અંધકાર	પુત્ર	છુટ્ટી	ફુંફાડું	ભુજંગી
પ્રભુ	શીખ્યો	મિત્ર	ગાર્ડ	સોંપુ
ઋતુ	વિચાર્યું	સુતું	શીરનામું	ભુખ્યો
શ્રાવણ	મૂછો	મોં	કેળવ્યો	હૈયું
વસ્ત્ર	મસ્તી	અધું	સ્ટેશન	શીંગડાં
તેં	મેંકડો	સ્વાદે	ખોડગતો	રંગરેજ
દ્રાક્ષ	પહોંચાડયો	અંગેઠી	ફેંક્યું	સિંહ
રસ્તા	શિકારી	દોડયો	હીંચકા	પિઅર
કંસારા	અભાગીઉ	ઢીંગલી	ચઢાવ્યો	રડયું ખડયું
પિત્તળ	વિશ્રામ	કદ્દા	ફરજંદ	ચોટામાં
લક્કડ	ઊંચી	બળવંતા	ઓહ્દો	આપકર્મી
પેંઠ	હુંક	ઝુંટ	ટીમણુંક	પ્રાર્થના
પુષ્કળ	ગોંધતો	ખેંચતાણ	છોકરવાદી	તડંગધુમ
ભાગ્યશાળી	જક્કી	વાજું	હૈયાનો	તીર્થ
કુક્કડ	ઊધ્યાં	રામચંદ્રજી	આંબળો	દુશ્મન
સજ્જડ	ઢંગ	શ્રીરામ	લંગડો	લશ્કર
પ્રેમ	ભાગ્યે	કૌશલ્યા	ખોંખારો	તડુકતો
પૂછ્યું	પસ્તાયો	ધંતરમંતર	સાંભળ્યો	ભુજે

ઝીણાં	હુંડી	અત્તર	રંધાઇ	ઢીંચણ
સ્ત્રી	બંદોબસ્ત	મૂંજ	તત્કાળ	ઇંદ્રિયો
હુક્કું	ડાકતર	મુચ્છો	ઉદ્યોગ	સ્વાદ
નવરંગી	ઘોંઘાટ	સેંકડો	માંજર	સંધી
પલ્લવ	અંગારા	લઠ્ઠ	ફૂંક	છુટ્ટી
સ્હોય	લક્ષ્મણ	સંતોષ	વસ્તુ	સાક્ષા
વનસ્પતિ	સેકાઉં	ઉત્તમ	પ્રીતિ	વાસ્તે
પશ્ચિમ	નિર્દય	રોળાવૃત્ત	ટટ્ટી	ફલાલીન
માસ્તર	તાંબાકુંડી	લીલાછમ	પ્રાણી	ભીંગડાં
સ્લેટ	સસ્તું	ડુક્કર	કલ્યાગરૂં	રૂવાંટી
મુકુંદ	ઝીઝવો	વેંત	ખચ્ચર	ઇત્યાદિ
ક્યારડા				

શ્રી.

ગાયકવાડી રાજ્યની ભૂગોળ.

દિશાઓ સંબંધી માહિતી.

૧ જે બાજુ તરફ સૂર્ય ઉગે છે, તેને પૂર્વ કે ઉગમણી દિશા કહે છે.

૨ જે બાજુ તરફ સૂર્ય આથમે છે, તેને પશ્ચિમ કે આથમણી દિશા કહે છે.

૩ પૂર્વ તરફ મ્હોં કરીને ઉભા રહીએ, તો ડાબા હાથ તરફની બાજુને ઉત્તર દિશા કહે છે, અને જમણા હાથ તરફની દિશાને દક્ષિણ દિશા કહે છે. પૂર્વ અને દક્ષિણ દિશા વચ્ચેના ખુણાને અગ્નિકોણ કહે છે.

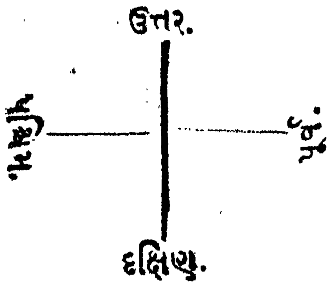
૪ દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશા વચ્ચેના ખુણાને નૈઋત્ય કોણ કહે છે.

૫ પશ્ચિમ અને ઉત્તર દિશા વચ્ચેના ખુણાને વાયવ્ય કોણ કહે છે.

૬ ઉત્તર અને પૂર્વ દિશા વચ્ચેના ખુણાને ઇશાન કોણ કહે છે.

૭ ચાર મુખ્ય દિશાઓ અને ચાર ખુણાઓ મળી આઠ દિશાઓ થઈ, તેમાં ઉપરની અને નીચેની એટલે આકાશ તથા, પાતાળ તરફની બે દિશાઓ ઉમેરતાં દિશાઓ દશ થઈ.

નકશાની દિશાઓ.

નકશો સરળ રીતે વંચાય, એવી રીતે સામો ધર્યો હોય અગર ખીંટી ઉપર લટકાવ્યો હોય, તો તેની ઉપરની બાજુને ઉત્તર દિશા કહે છે; ને તેની નીચેની બાજુને દક્ષિણ દિશા કહે છે. જોનારના જમણા હાથ તરફની નકશાની બાજુને પૂર્વ, અને ડાબા હાથ તરફની બાજુને પશ્ચિમ દિશા કહે છે.

૧. જમીનના સાધારણ મોટા ઉંચા ભાગને ટેકરી કહે છે.

૨. ટેકરી કરતાં વધારે મોટા અને ઉંચા જમીનના ભાગને ડુંગર કહે છે.

૩. ચારે બાજુએ જમીનથી વીંટળાયેલા પાણીના મોટા ભાગને સરોવર કહે છે.

૪. ચારે બાજુએ જમીનથી વીંટળાયેલા પાણીના નાના ભાગને તળાવ કહે છે.

૫. પર્વત, ડુંગર કે સરોવરમાંથી જે મીઠા પાણીનો પ્રવાહ નીકળી જમીન ઉપર વહેતો જઇને સમુદ્રને કે બીજા કોઈ પાણીના

સમુહને મળે છે, તેને નદી કહે છે.

૬. જે ઠેકાણેથી નદીનો પ્રવાહ નીકળે છે, તે ઠેકાણાને નદીનું મૂળ કહે છે; અને જે ઠેકાણે તે સમુદ્રને મળે છે, તે ઠેકાણાને તેનું મુખ કહે છે.

૭ પૃથ્વીની સપાટી ઉપરના ખારા પાણીના મોટા સમુહને સમુદ્ર કહે છે

૮. સમુદ્રનો જે સાંકડો ફાંટો જમીનની ઉપર આઘો ગયો હોય, તેને અખાત કહે છે.

૯. ચારે તરફથી પાણીથી વીંટળાયેલા જમીનના ભાગને બેટ કહેછે.

૧૦. જે ગામ સમુદ્ર કે મોટી નદીને કિનારે હોવાથી ત્યાં વહાણો કે આગબોટો આવતાં હોય અને તેથી વેપાર ચાલતો હોય તે ગામને બંદર કહે છે.

૧૧. જે જમીનનો ભાગ ત્રણ બાજુએ પાણીથી વીંટળાયેલો હોય, તેને દ્વીપકલ્પ કહે છે.

૧૨. જે ઠેકાણે થોડાં ઘણાં ઘરો અને માણસોની વસ્તી હોય, તે ઠેકાણાને ગામ કે ગામડું કહે છે.

૧૩ જે ઠેકાણે ગામડા કરતાં વધારે ઘરો હોય, અને ઘણાં માણસોની વસ્તી હોય તેને કસ્બો કહે છે.

૧૪. જે ઠેકાણે કસ્બા કરતાં વધારે ઘરો અને માણસોની વસ્તી હોય તેને શહેર કહે છે

૧૫. સરકારની વસુલની સવડ માટે ઠરવેલા ગામોના જથાને તાલુકો કે મહાલ કહે છે.

૧૬. તાલુકામાં એટલાં બધાં ગામ હોય અગર તે એટલો મોટો હોય કે જેથી વસુલાત વગેરેની વ્યવસ્થા જોઈએ તેવી રીતે થઈ શકે નહિ, તે માટે થોડાંક ગામોનો સમુહ કે દૂરનો ભાગ મુકરર કરવામાં આવે તેને પેટા મહાલ કહે છે.

૧૭. તાલુકાઓના અમુક જથાને પ્રાંત અગર જીલ્લો કહે છે, એટલે પાંચ દશ તાલુકા મળીને એક પ્રાંત થાય છે.

વડોદરા પ્રાંત. ૧.

તાલુકા.	તાલુકાનાં મુખ્ય શહેરો.	વિશેષ હકીકત.
૧ પેટલાદ	+પેટલાદ, સોજીત્રા, +નાર, વસો, પીજ, ધર્મજ, મહેલાવ, ભાકરોલ, ચાંગા.	આ પ્રાન્તની જમીન રસાળ છે, હવાપાણી સારાં છે માણસો માયાળુ છે. રાજ્યગાદી વડોદરામાં સયાજી સરોવર, રાજમહાલ, વગેરે જોવા જેવું છે. પેટલાદ, વસો વીગરે સ્થળે રેશમી તથા સુતરાઉ કાપડ સારૂં થાય છે. એકંદરે પ્રાન્ત સારો છે ગામ ૮૨૧ વસ્તી ૫૪૪૦૭૧ માણસનીછે.
સાવલી	સાવલી. સોખડા, ગોઠડા, તુંડાવ, ડેસર, સાંકરદા.	
વાઘોડીઆ	વાઘોડીઆ, રવાલ, માડધર, સાંગાડોલ, જરોદ.	
વડોદરા	+વડોદરા છાણી, કોયલી, ગોરવા, ભાયલી, +ઈટોલા, વરણામા.	
પાદરા	+પાદરા, મુજપુર, વડુ, કરખડી, દગાપુરા, ડબકા, ડભાસા.	
ડભોઈ	+ડભોઇ, +કારવણ, +મંડાળા, સાઠોદ, નડા, થુવાવી.	
૨ સંખેડા	સંખેડા, +બહાદરપુર, ભાટપુર, વાસણા, કોશિંદ્રા.	
શિનોર	શિનોર, બરકાલ, ફોફળીઆ, કરનાળી, +તેન.	
ચોરંદા	મિયાગામ, +કરજણ, વલણ, કંડારી, કોરલ, ચોરંદા.	
ચાણોદ	+ચાણોદ	

૧ એને તાબે સિસ્વા નામનો એક પેટા મહાલ છે તેના મુખ્ય ગામ. ભાદરણ, સિસ્વા, વાલવોડ, બામણગામ, ઝારોલા.

૨ એને તાબે તિલકવાડા નામે પેટા મહાલ છે, તેનાં મુખ્ય ગામ તિલકવાડા, અમરોલી.

+ આવી નિશાની જે ગામો ઉપર કરી છે, તે સ્ટેશનનાં ગામ છે. એમ સમજવુ

આ પ્રાન્તમાં મુખ્ય નદીઓ ૧ વિશ્વામિત્રી, ૨ મહી, ૩ નર્મદા, ૪ ઓર, ૫ ઢાઢર.

કડી પ્રાન્ત ૨.

૧ પાટણ	×પાટણ, બાલીસણા, સંડેર, રણુજ, અણુજ.
સિદ્ધપુર	સિદ્ધપુર, ઊંઝા, ઊનાવા, અઇઠોર
ખેરાળુ	×ખેરાળુ, વડનગર, ઉમતા, સુઢીયા શિપોર, ડભોડા, લુણવા, જારકા.
વડાવલી	ચાણસમા, વડાવલી, ધીણોજ× સંખલપુર, મુઢેરા, ખેચર.
વિસનગર	વિસનગર, વાલમ, ભાંડું, કાંસા કડા દેણપ.
મહેસાણા	×મહેસાણા, લાંઘણજ, લીંચ, ×જગુદણ, ખેરવા.
વિજાપુર	વિજાપુર, લાડોલ, ગોઝારીઆ, વસઈ, ચરાણ.
કડી	કડી, ×ડાંગરવા, રાજપુર, કડ મેડાઆદરજ.
કલોલ	×કલોલ, સેરથ, રૂપાલ, કોલવડા, નારદીપુર, ×માનસર.
૨ દેહગામ	×દેહગામ, બહીએલ, નાંદોલ, મોટા ઈસનપુર, છાલા.

આ પ્રાન્તની જમીન સપાટ ને રેતાળ છે. વરસાદ સાધારણ થાય છે. તેથી બાજરી વગેરે સાધારણ ધાન્ય પાકે છે. આ પ્રાન્તની એકંદર ગામની સંખ્યા ૧૦૪૧ અને વસ્તી ૮૩૪૭૪૪ માણુસની છે.

આ પ્રાન્તમાં કેટલેક ઠેકાણે અફીણનું વાવેતર થાય છે અને ગાયકવાડી લાઈન પણ આ પ્રાન્તમાં આવેલી છે.

૧ એને તાબે હારીજ નામે પેટા મહાલ છે. તેનાં મુખ્ય ગામ હારીજ, અડીઆ.

૨ એને તાબે આતરસુંબા નામે પેટા મહાલ છે. તેનાં મુખ્ય ગામ આતરસુંબા, કાણિએલ, કુંકનીપુર.

આ પ્રાન્તમાં મુખ્ય નદીઓ સાબરમતી, રૂપેણ, ખારી, સરસ્વતિ, મેશ્વો, બનાસ, વાત્રક, વિગેરે નદીઓ છે.

નવસારી પ્રાન્ત. ૩

વેળાછા	વેળાછા, નાની નરોલી, માંગરોલ, હથુરણ, કોસાડી, ×કોસંબા, લીંમડા
(વાકળ)	વાકળ, ગોડબાર, આંબાવાડી.
કામરેજ મહાલ	કઠોર, વરીઆવ, ખોલવડ, કામરેજ, ધળાં, શેવણી
સોનગઢ	×સોનગઢ, સાલ્હેર. સેગોપાડા, ડેસવાડા, સિંગપુર, ઉખરદા.
(વાજપુર)	વાજપુર, આરકાટી.
વ્યારા	×વ્યારા, ડોલવણ, કાનપુરા, બેડાબોરખલી.
મહુવા	મહુવા, નરધરા, કાતી, મહુદરીઆ, ઝેરવાવળા, અનાવલ
પલસાણા	પલસાણા, બલેશ્વર, એનાવ્યલથાણ.
નવસારી	નવસારી, વેસ્મા, ઉભરાટ, ડાભેલ, ચોવીસી, મરોલી, ધામણ, તવડી, ×અમરેલી.
ગણદેવી	ગણદેવી, ×બીલીમોરા, ધમડાછા, મોસા.

આ પ્રાન્તની જમીન સાધારણ રીતે ઠંડી ને રસાળ છે તેથી ફળફળાદિ સારાં થાય છે. કેટલાક મુલકની જમીન પર્વતવાળી અને ડુંગરાળી છે. તેથી ત્યાંના પાણી માફક આવતાં નથી ધાણકા લોકોની વસ્તી વધારે છે. ઇમારતી લાકડાં વગેરે થાય છે. કુલ ગામ ૭૭૮ ને વસ્તી ૩૦૦૪૪૧ માણસની છે.

આ પ્રાન્તમાં મુખ્ય નદીઓ—તાપી, મીંઢોળા, પૂર્ણા, કાવેરી, આંબિકા, કીમ.

અમરેલી પ્રાન્ત. ૪

દામનગર	દામનગર, ચાવંડ, શામપુર, પાડરસીંગા	આ પ્રાન્તમાં ઘણીખરી જમીન પત્થરીઆ છે. હવા સુકી છે. વરસાદ સાધારણ થાય છે. કોડીનાર અને ધામી મહાલનાં પાણી સારાં ઘણા નથી. આ મહાલમાં યાત્રાનાં પ્રસિદ્ધ સ્થળ બે છે. દ્વારકાં અને બેટ શંખોદ્ધાર છે અને તેમાં વૈષ્ણવોનો મોટો મેળો ભરાય છે. ગામ ૩૦૨ ને વસ્તી ૧૭૩૪૩૬ માણસની છે.
(શિયાનગર)	શિયાનગર, માનપુર, રતનપુર, રાસપુર, નવાગામ.	
અમરેલી	અમરેલી, વાંઝીઆ, મોટા આંકડીઆ, વરસડા, સરવડા, નાના આંકડીઆ, બાબાપુર	
(ભીમકટ્ટા)	ભીમકટ્ટા.	
ધારી	ધારી, ચલાળા, ભાડેર, ભલગામ, સરસીઆ	
(ખાંભા)	ખંભ., હીંગોળા, ખાખબાઇ.	
કોડીનાર	કોડીનાર, દેવરી, ઘાંટવડ, છારા, ડોળાસા.	
ઓખામંડળ	દ્વારકાં, વરવાળા આરંભડા ધીણકી, ધ્રાણમવેલ પોશિત્રા	
(બેટ સંખોદ્ધાર) એકલુંજ છે	બેટશંખોદ્ધાર એકલુંજ છે.	

આ પ્રાન્તમાં મુખ્ય નદીઓ શેત્રુંજી, ધાતરવડી, વડી, શેત્રુંજી, શિંગવડો, ફેરી, સોમ, ગોમતી, ઓખા વિગેરે છે.

અને સમુદ્ર અરબી છે. પર્વત ચાચાઈ અને બેટ શંખોદ્ધાર છે.

:o:

ઘાતો.

શેરની ઘાત

શેરના અચ્છેરા ૨
શેરના પાશેરા ૪
શેરના નવટાંકા ૮
શેરના અધોળા ૧૬
શેરના રૂપિયાભાર ૪૦

૨ અચ્છેરે ૧ શેર.

૪ પાશેરે ૧ શેર
૮ નવટાંકે ૧ શેર
૧૬ અધોળે ૧ શેર
૪૦ રૂપિયાભાર ૧ શેર

શેરના રૂપિયાભાર

શેરના રૂપિયાભાર ૪૦
પોણા શેરના રૂપિયાભાર ૩૦
અચ્છેરના રૂપિયાભાર ૨૦
પાશેરના રૂપિયાભાર ૧૦
નવટાંકના રૂપિયાભાર ૫
અધોળના રૂપિયાભાર ૨॥

૨॥ રૂપિયાભારે ૧ અધોળ.

૫ રૂપિયાભારે ૧ નવટાંક
૧૦ રૂપિયાભારે ૦। શેર
૨૦ રૂપિયાભારે ૦॥ શેર
૩૦ રૂપિયાભારે ૦॥। શેર
૪૦ રૂપિયાભારે ૧ શેર

શેરના પૈસાભાર

શેરના પૈસાભાર ૭૨
પોણા શેરના પૈસાભાર ૫૪
અચ્છેરના પૈસાભાર ૩૬
પાશેરના પૈસાભાર ૧૮
નવટાંકના પૈસાભાર ૯
અધોળના પૈસાભાર ૪॥

૪॥ પૈસાભારે ૧ અધોળ.

૯ પૈસાભારે ૧ નવટાંક
૧૮ પૈસાભારે ૧ પાશેર
૩૬ પૈસાભારે ૧ અચ્છેર
૫૪ પૈસાભારે ૦॥। શેર
૭૨ પૈસાભારે ૧ શેર

શેરના નવટાંકા

૧ શેરના ૮ નવટાંકા
૦॥। શેરના ૬ નવટાંકા
૦॥ શેરના ૪ નવટાંકા
૦। શેરના ૨ નવટાંકા

શેરના પાશેરા.

૧ શેરના ૪ પાશેરા
૦॥। શેરના ૩ પાશેરા
૦॥ શેરના ૨ પાશેરા
૦। શેરનો ૧ પાશેરો

શેરના અધોળા.

૧ શેરના ૧૬ અધોળા
૦॥। શેરના ૧૨ અધોળા
૦॥ શેરના ૮ અધોળા
૦। શેરના ૪ અધોળા
૧ નવટાંકના ૨ અધોળા

૪ પાશેરે ૧ શેર.

૩ પાશેરે ૦॥। શેર
૨ પાશેરે ૦॥ શેર
૧ પાશેરે ૦। શેર

૨ અધોળે ૧ નવટાંક.

૪ અધોળે ૧ પાશેર
૮ અધોળે ૧ અચ્છેર
૧૨ અધોળે ૦॥। શેર
૧૬ અધોળે ૧ શેર

૨ નવટાંકે ૧ પાશેર.

૪ નવટાંકે અરધો શેર
૬ નવટાંકે પોણો શેર
૮ નવટાંકે એક શેર

ઇંચ, ફુટ, યાર્ડ.

૧૨ ઇંચનો ૧ ફુટ
૩ ફુટનો ૧ વાર (યાર્ડ)
૨ ફુટનો ૧ ગજ
૨ આંગળનો ૧ તસુ
૨૪ તસુનો ૧ ગજ

ફુટના ઇંચ.

૧ ફુટના ૧૨ ઇંચ
૦॥ ફુટના ૬ ઇંચ

૦ાા ફુટનો ૬ ઈંચ
૦ા ફુટના ૩ ઈંચ

૩ ઈંચનો ૦ા ફુટ.

૬ ઈંચનો ૦ાા ફુટ
૯ ઈંચનો ૦ાાા ફુટ
૧૨ ઈંચનો ૧ ફુટ

ગજના તસુ.

૧ ગજના ૨૪ તસુ
૦ાાા ગજના ૧૮ તસુ
૦ાા ગજના ૧૨ તસુ
૦ા ગજના ૬ તસુ

૬ તસુનો ૦ા ગજ.

૧૨ તસુનો ૦ાા ગજ
૧૮ તસુનો ૦ાાા ગજ
૨૪ તસુનો ૧ ગજ

ગજના ફુટ.

૧ ગજના ૨ ફુટ
૦ાાા ગજના ૧ાા ફુટ
૦ાા ગજના ૧ ફુટ
૦ા ગજના ૦ાા ફુટ

૦ાા ફુટનો ૦ા ગજ.

૧ ફુટનો ૦ાા ગજ
૧ાા ફુટનો ૦ાાા ગજ
૨ ફુટનો ૧ ગજ

વારના ફુટ.

૧ વારના ૩ ફુટ
૦ાાા વારના ૨ા ફુટ
૦ાા વારનો ૧ાા ફુટ
૦ા વારનો ૦ાા ફુટ

૦ાા ફુટનો ૦ા વાર

૧ાા ફુટનો ૦ાા વાર
૨ા ફુટનો ૦ાાા વાર
૩ ફુટનો ૧ વાર

રૂપિયાના અર્ધા ૨

રૂપિયાના પાવલા ૪
રૂપિયાની બેઆની ૮
રૂપિયાની એકઆની ૧૬

૧૬ આને ૧ રૂપિયો.

૧૨ આને ૦ાાા રૂપિયો
૮ આને ૦ાા રૂપિયો
૪ આને ૦ા રૂપિયો

રૂપિયાના પાવલા ૪

૦ાાા રૂપિયાના પાવલા ૩
૦ાા રૂપિયાના પાવલા ૨
૦ા રૂપિયાના પાવલા ૧

રૂપિયાની બેઆની ૮

ાાા રૂપિયાની બેઆની ૬
ાા રૂપિયાની બેઆની ૪
ા રૂપિયાની બેઆની ૨

રૂપિયાના પૈસા ૬૪

૦ાાા રૂપિયાના પૈસા ૪૮
૦ાા રૂપિયાના પૈસા ૩૨
૦ા રૂપિયાના પૈસા ૧૬
બે આનીના પૈસા ૮
એક આનીના પૈસા ૪

એકઆનાની ૧૨ પાઈ

૦ાાા આનાની ૯ પાઈ
૦ાા આનાની ૬ પાઈ
૦ા આનાની ૩ પાઈ

પાણોના સરવાળો.

ચોથો ભાગ તે ૦ા
બે પા તે ૦ાા
ત્રણ પા તે ૦ાાા
૦ા ને ૦ા-૦ાા
૦ાા ને ૦ા-૦ાાા
૦ાાા ને ૦ા-૧
૦ા ને ૦ાા-૦ાાા
ાા ને ૦ાા-૧
૦ાાા ને ૦ાા ૧ા
૦ા ને ૦ાાા ૧
૦ાા ને ૦ાાા ૧ા
૦ાાા ને ૦ાાા ૧ાા

પાણોની બાદબાકી

૧-૦ાાા=૦ા
૦ાાા-૦ા=૦ાા
૦ાા-૦ા=૦ા
૦ા-૦ા=૦)
૧-૦ા=૦ાાા
૦ાાા-૦ાા=૦ા
૦ાા-૦ાા=૦)
૧-૦ાાા=૦ા
૦ાાા-૦ાાા=૦)

ગણિત.

મોંઢાના સરવાળા.

(૧) એકને એક ૨. (૨) ત્રણમાં બે ઉમેરીએ તો કેટલા થાય? ૫ (૩) પાંચ કેરી હતી અને તેમાં બે નાંખી તો કેટલી થઈ? ૭ (૪) નવ લખોટીઓ હતી તેમાં છ નાંખી તો કેટલી થઇ? ૧૫ (૫) સોળમાં આઠ નાંખીએ તો કેટલા થાય? ૨૪ (૬) ૧૨ માં નવ નાંખીએ તો કેટલા થાય? ૨૧ (૭) છપનમાં ચાર નાંખીએ તો કેટલા થાય? ૬૦ (૮) ત્રેપનમાં સાત નાંખીએ તો કેટલા થાય? ૬૦.

સરવાળા.

(૧) ૩૫૧	(૨) ૬૪૨	(૩) ૭૬૧	(૪) ૪૮૫	(૫) ૮૯૭૨૪
૪૮૬	૩૧૭	૩૦૦	૧૭	૨૪૯૧૦
૫૧૦	૪૨૩	૯૫	૯૩૪	૪૦૧૬
——	——	——	૪૬૦	૧૮૭૫૧
૧૩.૭	૧૩૮૨	૧૧૫૬	——	૨૦૬૪૫
			૧૮૯૬	——
				૧૫૮૦૮૬

(૬) એક ઠાકોરને પાંચ ગામ છે. એક ગામની ઉપજ ૭૯૩ બીજાની ૧૩૨૭ ત્રીજાની ૩૭૦૭ ચોથાની ૫૦૦૦ હજાર અને પાંચમાની ૧૮૬૮૭ રૂપીઆ છે તો તે ઠાકોરની કુલ પેદાશ કેટલી? આમાં દરેક ગામની ઉપજનો સરવાળો કરવો એટલે ૨૯૫૧૪

(૭) એક માણસે ત્રણ ઘર બંધાવ્યાં. તેમાં આખો ઈંટવાડો ખપી ગયો. પહેલા ઘરમાં ૩૪૫૬૦૦ ઈંટો બીજામાં ૫૭૦૯૬ અને

ત્રીજામાં ૧૮૩૪૬૯ હને। એ ઈંટવાડા કેટલી ઈંટાને। હશે? ઉપર પ્રમાણે કરતાં જવાબ ૫૮૬૧૬૫

(૮) એક જણે ગામ જમાડ્યું તેમાં ૧૩૪૪૫ પુરૂષ ૧૧૬૦૮ બાઈડીઓ ૨૦૭૩૩ છોકરીઓ અને ૨૧૬૯૯ છોકરા જમવાનાં હતાં તે। કુલ જમવામાં માણુસ કેટલાં. માણુસ માગ્યાં છે માટે સરવાળો કરવો. જ. ૬૭૪૮૫

(૯) એક ગામમાં ૭૭ ઘોડા ૫૭૬૭ બળદ ૯૩૦૭ ગાયો ૪૮૮૮ ભેંસા ૨૪૯૦ બકરાં અને ૩૮ ઊંટ છે તો તે ગામમાં બધાં મળીને કેટલાં જનાવર થયાં. ઉપર પ્રમાણે સરવાળો કરો. જ. ૨૨૫૬૭

(૧૦) એક રાજાના લસ્કરમાં ૨૮૪૫ ઘોડેસ્વાર ૨૬૮૫૭ પાયદળ ૮૨૪ તોપખાનાનાં માણુસો અને ૮૨૫૬ ચાકર નોકર હતા. તો આખા લસ્કરનાં કુલ માણુસ કેટલાં. જ. ૩૮૭૮૨

નીચેની સંખ્યાને સાંભળીને લખો.

(૧) નવ્યાશી ૮૯ (૨) એકસો ત્રણ ૧૦૩ (૩) સાતસે સુડતાળીસ ૭૪૭ (૪) નવસેં એક ૯૦૧ (૫) આઠ હજાર સાતસેં તેર ૮૭૧૩ (૬) પંચાણુ હજાર છસેં સાત ૯૫૬૦૭ (૭) છત્રીસ હજાર છન્નું ૩૬૦૯૬ (૮) એક લાખ સતાવીશ હજાર ચારસેં તેર ૧૨૭૪૧૩ (૯) ચાળીશ કરોડ ચાર લાખ છત્રીશ હજાર ત્રણસેં છ ૪૦૦૪૩૬૩૦૬ (૧૦) ઈઠયોતેર કરોડ સાત હજાર ચોપન ૭૮૦૦૦૭૦૫૪

નીચે લખેલી સંખ્યાને વાંચો.

(૧) ૪૭ સુડતાળીશ (૨) ૧૦૪ એકસો ચાર (૩) ૭૪૭ સાતસેં સુડતાળીશ (૪) ૬૫૬ છસેં છપન (૫) ૧૧૪૩૩ અગ્યાર હજાર

ચારસેં તેત્રીશ (૬) ૧૪૫૪૬૬ એક લાખ પીસ્તાળીશ હજાર ચારસેં છાસઠ (૭) ૫૧૯૭૦૪૪ એકાવન લાખ સતાણું હજાર ચુવાળીશ (૮) ૭૫૦૦૦૨૧૩ સાત કરોડ પચાસ લાખ બસો તેર (૯) ૪૪૦૦૪૪૦૦ ચુંવાળી કરોડ ચાર હજાર ચારસેં (૧૦) ૯૧૧૪૨૩ નવ લાખ અગ્યાર હજાર ચારસેં તેવીશ.

જે આંકડા નીચે લીટી દોરી છે તેની કીંમત લખો.

(૧) ૭૪૪=૪૦ (૨) ૧૯૮૯=૯૦૦ (૩) ૧૧૯૯૯૭=૧૯૦૦૦ (૪) ૬૫૬૫૮૯=૫૦૦૦૦,૫૦૦,૯ (૫) ૧૪૩૪૩૫૭=૩૦૦૦૦૫૦,૭, (૬) ૯૯૯૯૯=૯૦૦૦૦,૯૦૦૦,૯૦૦,૯૦,૯ (૭) ૫૩૭૪૬૫૩=૭૦૦૦૦, ૬૦૦,૩

બાદબાકી.

(૧) ૨૭૬૦	(૨) ૬૧૦૪૦૭	(૩) ૨૦૭૦૬૩	(૪) ૭૮૩૯૪૮
૮૧૯	૫૦૮૨૧૨	૧૦૭૪૦૮	૧૭૮૨૬૬
૧૯૪૧	૧૦૨૧૯૫	૯૯૬૫૫	૬૦૫૬૮૨

(૫) એક થેલીમાં ૮૧૭ પૈસા ભરેલા છે, તેમાંથી ૪૪૪ પૈસા કાઢી લીધા, તો પછી થેલીમાં કેટલા રહ્યા? ૩૭૩

(૬) એક રબારીને ત્યાં ૭૦૦ ઢોર હતાં, તેમાંથી ૧૩૫ ગાય રોગ લાગવાથી મરી ગઈ, અને ૨૮૭ વાછરડા વેચ્યા, તો બાકી ઢોર કેટલાં રહ્યાં? ૨૭૮

(૭) એક ગામની ઉપજ ૧૩૮૩ રૂપીઆ છે, તેમાંથી રૂ. ૪૭૪ નોકર વગેરેના ખરચમાં જાય છે, તે જતાં ગામ ધણીને કેટલા રૂપિયા મળશે? ૯૦૯

(૮) એક નિશાળમાં ત્રણ વર્ગ, ને કુલ ૧૨૭ છોકરા છે. પહેલા વર્ગમાં ૧૮ અને બીજામાં ૪૩ છોકરા છે, તો ત્રીજા વર્ગમાં કેટલા છોકરા હશે? ૬૬

(૯) એક માણસ ૭૭ વર્ષની ઉમરે મરી ગયો, તે વખત તેને પરણ્યાને ૫૮ વર્ષ થયાં હતાં, તો તે પરણ્યો ત્યારે કેટલા વર્ષનો હશે? ૧૯

(૧૦) શ્રીમંત સરકાર મહારાજા સયાજીરાવનો જન્મ સન ૧૮૬૩ માં થયો. તો હાલ (સન ૧૯૦૦ માં) તેમની ઉમર કેટલા વર્ષની હશે? ૩૭

(૧૧) એક મેળામાં એક લાખ માણસ ભેગું થયું હતું, તેમાંથી પહેલે દહાડે ૩૫૪૫ માણસ ચાલ્યું ગયું, તો બીજે દહાડે કેટલાં માણસ મેળામાં રહ્યાં હશે? ૬૪૫૯૫

ગુણાકાર.

(૧) ૧૮×૯=૧૬૨ (૨) ૨૫×૭=૧૭૫ (૩) ૮૫૯૦×૫૭૦=૪૮૯૬૩૦૦ (૪) ૨૪૦૮૫×૭૦૦=૧૬૮૫૯૫૦૦ (૫) ૪૦૭૬૮૭×૯૮૭=૪૦૨૩૮૭૦૬૯.

(૬) ૭ કોથળીઓમાં સરખા રૂપીઆ ભરેલા છે. દરેકમાં રૂ. ૨૩૨ છે. તો બધી કોથળીઓમાં થઇને કેટલા રૂપીઆ હશે? ગુણાકાર કરતાં. ૧૬૨૪

(૭) એક આંબાવાડીઆની કેરીઓ પાંચ ભાગે વહેંચી લીધી. દરેકને ભાગ ૬૪૭ કેરી આવી, તો કુલ કેરીઓ કેટલી? ૩૨૩૫

(૮) એક આંબો વેડયો; ને તે ઉપરની કેરીઓ ગણી, તો ૩૬૫ છકડાં થઈ, તો એ આંબા ઉપરથી કુલ કેરીઓ કેટલી ઉતરી કહેવાય? ગુણાકાર કરતાં ૨૧૯૦

(૯) એક માણસને સરકારમાંથી ૧૨૨૫ રૂપીઆ વર્ષાસનના મળે છે,

૧૫ વર્ષનું સામટું વર્ષાસન લે, તો તેને કેટલા રૂપીઆ મળે? ગુણાકાર કરતાં ૧૮૩૭૫

(૧૦) રેલવેવાળા એક માઇલનું ૩ પાઇ ભાડું લે છે, મુંબઇ વડો-દરેથી ૨૬૦ માઇલ થાય છે, તો વડોદરેથી મુંબઇનું ભાડું કેટલી પાઈ થશે? ગુણાકાર કરતા ૭૮૦

ભાગાકાર.

(૧) ૧૪૯૮૬૭૨૮÷૭૨=૨૦૮૧૪૯ (૨) ૯૭૭૬÷૧૬=૬૧૧ જવાબ.

(૩) ૧૧૯૨૨÷૨૮=૪૨૫$\frac{૨}{૨૮}$ (૪) ૯૬૦૧૬÷૨૪=૪૦૦$\frac{૧૬}{૨૪}$ જવાબ

(૫) ૬૭૩૨૦÷૨૦=૩૩૬૬ (૬) ૩૭૯૫૪૬૯÷૭૦=૫૪૨૨૦$\frac{૬૯}{૭૦}$ જ.

(૭) એક ગામની વસ્તીનો ૨૫ મો ભાગ નિશાળે જાય છે. તે ગામની વસ્તી ૭૧૦૫૦ છે, તો નિશાળે ભણનારની સંખ્યા કેટલી? ૨૮૪૨

(૮) એક હોજમાં ૧૦૯૩૫૦ બેડાં પાણી છે. તેમાંથી દર કલાકે ૫૪ બેડાં પાણી ઉલેચવામાં આવે, તો હોજનું પાણી કેટલા કલાકે ખાલી થઈ રહે? ૨૦૨૫

(૯) એક ગામમાં ૩૬૮૫૨ માણસની વસ્તી છે, અને દરેક ઘરમાં સરેરાશ ૧૨ માણસ રહે છે, તો એ ગામમાં ઘર કેટલાં હશે? ૩૦૭૧

(૧૦) એક રૂપીઆની ૪૭ કેરી મળે, તો ૧૬૩૫૬ કેરીના કેટલા રૂપીઆ બેસે? ૩૪૮

(૧૧) કપડાં વણવાના કારખાનામાં ૫૫ ભાગીદાર છે. કારખાનાએ ૪૫૪૮૫ નફો મેળવ્યો, તો દરેક ભાગીદારને કેટલો નફો મળશે? ૮૨૭

(૧૨) એક પલટણનું વાર્ષિક ખર્ચ ૭૨૦૦૦ રૂપિયા થાય છે. દરેક સીપા-ઇનું વાર્ષિક ખર્ચ રૂ. ૯૬ છે, તો તે પલટણમાં કેટલા સીપાઈ હશે? ૭૫૦

(૧૩) એક છાપરા ઉપર ૮૧૭૩૨ નાળો ચઢાવેલી છે, એ નાળોની ૮૪ હાર થઈ છે, તો દરેક હારમાં કેટલી નળો હશે? ૯૭૩

પ્રસિદ્ધિ પત્ર.

આ અને નીચે જણાવેલા પુસ્તકો નીચે સહી કરનાર પાસેથી મળશે.

૧ સંસ્કૃત માર્ગોપદેશિકાની નોટ—જેમાં સંસ્કૃત વાક્યોનું ગુજરાતી તેમજ ગુજરાતી વાક્યોનું સંસ્કૃત તથા નિયમોની સમજ આપી છે. ટ્રેનીંગ કોલેજની ૧ ૨ વર્ષની પરીક્ષા માટે ઉપયોગી. કી. ૦–૫–૦ પાકું પુઠું ૦–૭–૦

૨ લઘુ સ્તોત્ર સંગ્રહ—જેમાં પુરાણોક્ત રુદ્રાભિષેક મહિમ્ન શક્રાદિ દેવકૃત દેવી સ્તુતિ નવગ્રહ મંત્ર, અને ઉપમંત્રનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે બ્રાહ્મણના બાળકોને ઉપયોગી. કી. ૦–૧–૬

૩ વિદ્વજ્જન ગોષ્ઠિ—જેમાં વિદ્યાદિ ગુણ રહીત માણસ દુનીઆના સર્વ પદાર્થ કરતાં ઘણોજ હલકો છે–એ એક રમુજી સંવાદરૂપે બતાવ્યું છે. કી. ૦–૧–૦

૪ અંબિકા નખ શિખાન્ત વર્ણન કાવ્ય—જેમાં અંબાજીની સ્તુતિ ઘણીજ રસિક અને અલંકારિક ભાષામાં આપેલી છે શ્લોક તેમ અર્થ સાથે. કી. ૦–૧–૦

૫ આયુર્વેદ સારાવલી—પુસ્તક છપાય છે. કી અગાઉથી ગ્રાહક થનાર પાસે ફક્ત ૦–૪–૬ પાછળથી ૦–૮–૦ પૃષ્ઠ ૧૫૦) ને આશરે થશે પાકા પુઠા સાથે. જેમાં દેશી તથા ઇંગ્રેજી દવાના અકસીર ઉપાયો; કોકશાસ્ત્રનું રહસ્ય. જ્યોતિઃસંગ્રહ, પ્લેગ કોલેરા વખતે રાખવી જોઇતી સાવચેતી વગેરેને સંપૂર્ણ રીતે બતાવી છે પુસ્તકના પૈસા પહેલેથીજ આવ્યા હશે તેને ગ્રાહક ગણાવામાં આવશે. સર્વ પુસ્તકનું પોસ્ટેજ કીમત ઉપરાન્ત સમજવું.

એક અગત્યની સૂચના આ અને હવે પછીથી ઉપરની કંપની તરફથી આવીજ સ્કીમ ઉપર ૩–૪–૫–૬ ધોરણની નોટો તૈયાર થવાની છે તેમાંથી જેઓ ૧૦૦) કોપી મંગાવશે તેમને સારૂં કમીશન મળશે. પત્રવહેવારથી નક્કી કરવું.

મગનલાલ ભાઇશંકર શાસ્ત્રી.

નાગરકુવો—પેટલાદ. અગર ચલાળા–કાઠીયાવાડ.